

Kukka Tuomisto

ERITYISEN TUEN OPISKELIJAN OHJAUS- JA TUKIPROSESSI OHJAAVAN OPETTAJAN KOKEMANA

Opinnäytetyö

Humanistisen alan ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Nuorisokasvatuksen johtamisen ja kehittämisen koulutus
(ylempi amk)

2025



**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Yhteisöpedagogi (ylempi AMK)
Tekijä	Kukka Tuomisto
Työn nimi	Erityisen tuen opiskelijan ohjaus- ja tukiprosessi ohjaavan opettajan kokemana
Toimeksiantaja	Sasky, Mäntän seudun koulutuskeskus
Vuosi	2025
Sivut	45 sivua, liitteitä 3 sivua
Työn ohjaaja	Katja Komonen

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää erityisen tuen opiskelijan ohjaus- ja tukiprosessia ohjaavan opettajan kokemana. Viime vuosien yhteiskunnalliset muutokset kuten ammatillisen koulutuksen reformi ja laajennettu oppivelvollisuus ovat vaikuttaneet ammatillisen koulutuksen arkeen. Ohjaavan opettajan kokemus erityisen tuen opiskelijan ohjaus- ja tukiprosessin haasteista ja vahvuuksista on tärkeää, koska opettaja kohtaa päivittäin ammatillisen koulutuksen arjen vaikeudet ja mahdollisuudet työssään. Tavoitteena on selvittää, miten prosessia voidaan kehittää, jotta opiskelijat saavat opintoihinsa tarvitseman tuen.

Opinnäyte työ on laadullinen tutkimus ja menetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Aineisto kerättiin haastattelemalla kuutta Sasky, Mäntän seudun koulutuksessa työskentelevää opettajaa. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Opinnäytetyössä tarkastellaan, millaista ohjausta ja erityistä tukea opiskelijoille tarjotaan, miten roolit ja vastuut jakautuvat erityisen tuen opiskelijan tuki- ja ohjausprosessissa sekä mitä vahvuuksia ja haasteita opettajat kokevat erityisen tuen opiskelijan tunnistamisessa ja ohjaamisessa. Haastattelujen tavoitteena oli saada tietoa opiskelijaa ohjaavan opettajan kokemuksesta erityisen tuen prosessin toimivuudesta.

Keskeisinä tuloksina, miksi opettajat erityisen tuen opiskelijan ohjaus- ja opetustyössään kokivat haasteita, olivat riittämättömäksi koettu resurssi, tiedonkulun haasteet tai epäselvä ja/tai riittämätön ohjeistus ja perehdytys. Vahvuutena erityisen tuen opiskelijan ohjauksessa koettiin ammatillisen ohjaajan läsnäolo arjessa, erityisen tuen suunnittelu sekä mahdollisuutta kysyä kollegalta (erityisopettaja, opinto-ohjaaja, opettajakollega).

Opinnäytetyön tuloksia on mahdollista hyödyntää ammatillisen oppilaitoksen erityisen tuen opiskelijan ohjaus- ja tukiprosessin kehittämisessä. Opettajien kokemusta hyödyntämällä voidaan prosessin kehittämisessä huomioida heidän vahva ammatillinen kokemuksensa opiskelijan ohjaus- ja opetustyöstä sekä heidän näkemyksensä ammatillisen oppilaitoksen arjesta.

Asiasanat: erityinen tuki, ammatillinen koulutus, ammatillinen opettaja

Degree title	Master of Humanities
Author	Kukka Tuomisto
Thesis title	Guidance and support process for students with special needs as experienced by the guiding teacher
Commissioned by	Sasky, Mäntän seudun koulutuskeskus
Time	2025
Pages	45 pages, 3 pages of appendices
Supervisor	Katja Komonen

ABSTRACT

The objective of this thesis was to research the guidance and support process for students with special needs as experienced by the guiding teacher. Recent societal changes, such as vocational reform and extended compulsory education, have affected the practices of vocational education. Teacher's experience of the challenges and strengths of the guidance and support process for students with special needs is important because teachers encounter the daily challenges and opportunities of vocational education in their work. The aim of the study was to determine how the process should develop to ensure that students receive the support they need for their studies.

The thesis was a qualitative study, and the method used was semi-structured interviews. The data was collected through interviews with six teachers employed at Sasky, Mänttä Regional Education Center. The data was analyzed using theory-driven content analysis. The thesis examines the type of guidance and special support provided to students, the distribution of roles and responsibilities in the support and guidance process and the strengths and challenges teachers experience in identifying and guiding students with special needs. The aim of the interviews was to gather information about the guiding teacher's experience of the effectiveness of the special support process.

The main results regarding why teachers experienced challenges in guiding and teaching students with special needs were insufficient resources, communication challenges or unclear and/or insufficient instructions and orientation. The strengths in guiding students with special needs were the presence of vocational advisers in everyday life, planning of special support, and the opportunity to consult colleagues (special education teacher, guidance counselor, teacher colleague).

The results of the thesis can be utilized in developing the guidance and support process for students with special needs in vocational education institutions. By utilizing the teachers' experiences, their strong professional experience in guiding and teaching students and their views on the everyday life of the vocational institution can be considered in the development of the process.

Keywords: special support, vocational education, vocational teacher

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	OHJAUS JA ERITYINEN TUKI AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA.....	8
2.1	Ammatillinen koulutus Suomessa.....	8
2.2	Ohjaus käsitteenä.....	9
2.3	Erityinen tuki.....	11
2.4	Opintojen tuki ammatillisessa koulutuksessa.....	13
2.5	Erityisen tuen perusteita.....	15
2.6	Erityisen tuen tukitoimia.....	16
2.7	Aiempaa tutkimustietoa.....	18
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	22
3.1	Tutkimuksen kohde ja kohdejoukko.....	22
3.2	Tutkimuskysymykset.....	23
3.3	Tutkimusote ja aineistonkeruumenetelmä.....	23
3.4	Aineistonkeruuprosessin eteneminen.....	25
3.5	Aineisto ja analyysi.....	26
4	TUTKIMUSTULOKSET.....	28
4.1	Opiskelijalle tarjottava tuki ja ohjaus.....	28
4.2	Roolit ja vastuut erityisen tuen opiskelijan prosessissa.....	29
4.3	Erityisen tuen prosessin vahvuudet sekä haasteet.....	30
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	33
5.1	Keskeisimmät tutkimustulokset.....	33
5.2	Pohdinta.....	34
5.3	Johtopäätökset.....	37
5.4	Luotettavuuden arviointi.....	37
5.5	Jatkotutkimusehdotukset.....	39
	LÄHTEET.....	41
	LIITTEET	

Liite 1. Haastattelurunko

Liite 2. Haastatteluiden tukena käytetty pelkistetty kaavio erityisen tuen opiskelijan tunnistus- ja ohjaus prosessista

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on tutkia erityisen tuen opiskelijan ohjaus- ja tukiprosessia koulutuskuntayhtymä Sasky Mäntän seudun koulutuskeskuksen (myöhemmin Sasky, Mskk) yksikössä opiskelijaa ohjaavan opettajan kokemana. Tutkimuksen tarve on noussut kouluarjen kontekstista. Viime aikojen yhteiskunnalliset muutokset, kuten ammatillisen koulutuksen reformi 2018 sekä laajennettu oppivelvollisuus 2021, ovat vaikuttaneet ammatillisen koulutuksen arkeen. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) tekemä ammatillisen koulutuksen erityisen tuen arviointi vuosina 2020–2021 vahvisti, että erityisen tuen prosessia on hyvä tutkia tarkemmin.

Ammatillisen koulutuksen laissa erityisellä tuella tarkoitetaan opiskelijan tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaa suunnitelmallista pedagogista tukea sekä erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyitä. Lain mukaan ”opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen, jos hän oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi tarvitsee pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden saavuttamiseksi”. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531, 64. §.)

Erityisen tuen tarpeen määrittelyssä korostuu tuen tarpeen pedagoginen määrittely. Erityisen tuen tarve on määriteltävä jokaiselle opiskelijalle yksilöllisesti, ja tavoitteiden saavuttamista on tuettava yksilöllisesti suunnitellun ja ohjatun oppimisprosessin avulla. (Sandberg 2021, 59.) Erityisen tuen toteuttamisesta tarkennetaan Opetushallituksen oppaassa. Oppaan mukaan erityinen tuki suunnitellaan ja toteutetaan osana yksilöllistä opintopolkua opiskelijan, opettajien, erityisopettajan tai muun ohjaushenkilöstön yhteistyönä. Erityinen tuki ulotetaan tarpeen mukaan myös työpaikalle, jolloin työpaikkaohjaaja osallistuu tuen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Erityinen tuki nähdään koko opetus- ja ohjaushenkilöstön tehtävänä. Erityinen tuki ei siis ole irrallinen erityisen tuen prosessi vaan kiinteästi osa opiskelijan henkilökohtaistamisprosessia ja sisältyy opiskelijan henkilökohtaiseen opintopolkuun. Suunnitelmallisen pedagogisen tuen ja erityisten opetus- ja opiskelujärjestelyjen sisältöjä tai toteutusvaihtoehtoja ei oppaassa juurikaan avata. (OPH 2018.)

Sasky, Mskk on monialainen ammatillinen oppilaitos, joka sijaitsee Mänttä-Vilppulassa Pohjois-Pirkanmaalla. Opiskelijoita, nuoria ja aikuisia, Mskk:ssa on noin 800. Sasky, Mskk:lla voi opiskella perustutkinnon, tutkintokoulutukseen valmistavan koulutuksen (TUVA), ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon. Tutkintoon johtavia koulutuksia on 17. (Sasky 2025.)

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) arvioi vuosina 2020–2021 ammatillisen koulutuksen erityistä tukea. Karvin arvioinnista saatiin valtakunnallisesti tietoa erityisen tuen järjestelyistä ja niiden toimivuudesta. Erityinen tuki voimavaraksi selvityksessä tarkasteltiin ammatillisten oppilaitosten käytänteitä tuen tarpeiden tunnistamisessa, tuen suunnittelussa, tuen ja ohjauksen muodoista, tuen saatavuudesta ja saavutettavuudessa sekä osaamisen arvioinnin mukauttamisessa ja ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeamisessa. (Goman ym. 2021.)

Karvin arviointiin peilaten opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää Sasky, Mskk:n erityisen tuen prosessia ja henkilöstön rooleja erityisen tuen opiskelijan opintopolulla. Tutkimuksellani haluan selvittää erityisen tuen opiskelijan opintopolun niitä asioita, jotka vaikeuttavat opiskelijan tuen tarpeiden tunnistamista ja opiskelijan tuen saamista opetushenkilöstön silmin. Sasky, Mskk:n erityisen tuen ohjaus- ja tukiprosessia tarkastelen seuraavien kysymysten avulla: Millaista ohjausta ja erityistä tukea opiskelijoille tarjotaan? Millaiset ovat roolit ja vastuut erityisen tuen opiskelijan tuki- ja ohjausprosessissa? Mitä vahvuuksia ja haasteita opettajat kokevat erityisen tuen opiskelijan tunnistamisessa ja ohjauksessa?

Tutkimusote opinnäytetyössäni on laadullinen ja aineistonkeruumenetelmänä käytän teemahaastatteluita. Haastattelen Sasky, Mskk:n erityisen tuen opiskelijan opintopolun opetuksessa toimivia opettajia. Valitsen opettajia haastatteluun eri rooleista: vastuuopettaja, ammatillinen opettaja tai yhteisten aineiden aineenopettaja. Opettajan kokemus erityisen tuen prosessista tulee hyvin esille teemahaastatteluiden kautta. Opinnäytetyön tuloksista on tarkoitus saada johtopäätöksiä, joiden avulla voidaan kehittää Sasky, Mskk:n erityisen tuen prosessia.

2 OHJAUS JA ERITYINEN TUKI AMMATILISESSA KOULUTUKSESSA

2.1 Ammatillinen koulutus Suomessa

Ammatillinen koulutus pohjautuu lakiin. Ammatillisen koulutuksen laissa sekä valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (5.10.2017/673) säädetään mm. ammatillisista tutkinnoista, tutkinnon perusteista, tutkinnon rakenteista, soveltamisalasta ja erityisestä tuesta. Opetushallituksen (OPH 2025a) mukaan ammatillinen koulutus on suunnattu perusopetuksen päättäneille nuorille sekä aikuisille, jotka ovat vaille ammatillisesti suuntautunutta tutkintoa. Ammatillisen koulutuksen tavoite on kouluttaa puuttuvaa osaamista. Työelämän jatkuvat muutokset edellyttävät ammatilliselta koulutukselta jatkuvaa koulutuksen kehittämistä yhdessä työelämän kanssa, jotta opiskelijoiden osaaminen vastaa työelämän tarpeisiin. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 2. §.)

Ammatillisen koulutuksen reformi, joka tunnetaan myös nimellä Amisreformi, tuli voimaan 1.1.2018. Amisreformin tuomien uudistusten tavoitteena oli vahvistaa ammatillisen koulutuksen yhteiskunnallista merkitystä sekä uudistaa koulutuksen rahoitus- ja rakenteellisia järjestelmiä. Reformin päämääränä oli rohkaista koulutuksen järjestäjiä tehostamaan toimintaansa, vahvistaa yhteistyötä koulutuksen ja työelämän välillä sekä lisätä oppimismahdollisuuksia työpaikoilla. (OKM 2017.) Ammatillinen koulutus muuttui amisreformin myötä osaamisperustaiseksi. Osaamisperusteisuus näyttäytyy pedagogisen toiminnan ja sen suunnittelun lähtökohtina. Jokaiselle opiskelijalle suunnitellaan yksilöllinen ja joustava opintopolku ja kaikille laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS). Opintojen henkilökohtaistamisen perustana on tunnistaa ja tunnustaa opiskelijan aiemmin hankkimaa osaamista suhteessa tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimukseen. (Kukkonen & Raudasoja, 2018, 11; Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 5 luku, 44. §, Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta, 9. §.)

Ammatillisen tutkinnon laajuus lasketaan osaamispisteissä ja perustutkinto on 180 osaamispistettä (Laki ammatillisesta koulutuksesta 10. §). Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM s.a.) tarkentaa ammatillisten tutkintojen rakentumista ja sisältöjä. Perustutkinto koostuu 180 osaamispisteestä (osp), joista 145 osp on ammatillisia tutkinnon osia ja 35 osp yhteisiä tutkinnon osia. Perustutkinnon

suorittaminen peruskoulun jälkeen ilman aiempaa osaamista kestää tyypillisesti noin kolme vuotta. Ammatillisen perustutkinnon on tarkoitus antaa opiskeltavan alan perusvalmiudet sekä työelämässä vaadittava pätevyys. Oppivelvollisen opiskelusuunnitelma voidaan tehdä korkeintaan neljä vuotta kestäväksi. (OPH 2025c.)

Henkilökohtaistaminen sisältää opiskelijan yksilöllisen osaamisen tunnistamisen ja osoittamisen sekä kartoittaa opiskelijan tarvitsemaa ohjausta ja tukea, mukaan lukien mahdollinen erityisen tuen tarve. Osaamisen hankkiminen voi tapahtua monimuotoisissa ympäristöissä ja yksilöllisinä ajankohtina. Opiskelijoiden tuki nähdään kaikkien opetus- ja ohjaushenkilöstöön kuuluvien tehtävänä. Opiskelijan puuttuvan osaamisen hankkimiseksi suunnitellaan opetus ja ohjaus siten, että koulutuksen toteuttamistavat olisivat monipuolisia, joustavia ja tehokkaita. (Sandberg 2021, 59; Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 9. §.)

Oppivelvollisuus laajeni vuonna 2021 toisella asteelle. Oppivelvollisuus päättyy, kun nuori täyttää 18-vuotta tai suorittaa toisen asteen tutkinnon, kuten ylioppilastutkinnon tai ammatillisen tutkinnon. (Oppivelvollisuus laki 30.12.2020/1214, 2. §.) Laajennetun oppivelvollisuuden keskeisinä tavoitteina on mahdollistaa maksuton toisen asteen tutkinto jokaiselle nuorelle sekä kehittää ohjausta ja nivelvaihetta. Nivelvaihe kuvaa nuoren siirtymistä kouluasteelta toiselle. (OPH 2025b.)

Oppivelvollisuuslain 23 § velvoittaa siirtymävaiheessa antamaan perusopetuksen voimassa olevista erityisen tuen päätöksistä tiedon toiselle asteelle. Erityisen tuen näkökulmasta uudistuksen tavoitteena on parantaa tuen tarpeen ennakointia. Tämä saavutetaan tehostamalla tiedonsiirtoa ja velvoittamalla koulutuksenjärjestäjät selvittämään ja arvioimaan opiskelijan tuen tarpeen perusopetuksen tietojen perusteella. (OKM 2023, 18.)

2.2 Ohjaus käsitteenä

Vakiintunut ohjauksen määritelmä on British Associationin of Counsellorsin.

Määritelmän mukaan ohjaustyötä tekevä henkilö asettuu ohjattavan asiakkaan palvelukseen ja tarjoaa hänelle aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Päämääränä on asiakkaan mahdollisuus tutkia tilannettaan, tulla kuulluksi ja elää ”voimavaraisemmin ja hyvinvoivemmin”.

Määritelmään olennaisen elementin, keskustelun, ovat lisänneet suomalaiskirjoittajat todetessaan, että ”ohjaus voidaan käsittää myös kaikenlaisen elämänsuunnittelun vuoropuhelun metodologiana”. Ohjauksen näkökulmasta keskustelu onkin tärkein työtapana ja väline. (Vehviläinen 2001, 17; Onnismaa ym. 2001, 7.)

Opiskeluun liittyvä ohjauksen yleinen määritelmä mukailee British Association of Counsellors määritelmää ja tarkoittaa ajan, huomion ja arvostuksen antamista opiskelijalle sekä hänen opiskeluunsa liittyville toimilleen. Ohjauksen tarkoituksena on tukea opiskelijan toimijuutta eli hänen kykyään suunnitella, ohjata, toteuttaa ja arvioida omia oppimisprosessejaan (Vehviläinen 2014, 20). Opinnoissa ohjauksella tarkoitetaan siis opiskelijan monipuolista oppimisen, kehityksen ja ammatillisen kasvun tukemista.

Ohjaus voi kohdistua yksilöön, ryhmään tai suurempaan yhteisöön. Ohjauksen määritelmät vaihtelevat sen mukaan, painotetaanko menetelmän määritelmässä itse menetelmää, ohjaajan ja ohjattavan välistä vuorovaikutusta vai prosessia, johon ohjauksella pyritään vaikuttamaan. (Vehviläinen 2014, 14.) Vehviläisen (2001, 17) mukaan Keskinen (1994) on kuvannut ohjausprosessin neljä oleellista tekijää: kehitystehtävät (asioita, joita halutaan viedä eteenpäin/kehittää), ohjattavan ja ohjaajan välinen suhde, erilaiset interventiot (toiminnot, joiden avulla päästään kehitystehtäviin) ja ohjauksen jäsentyminen eri työvaiheiksi.

Tässä tutkimuksessa käytän prosessi-sanaa, koska se tyypillisesti mielletään toiminnaksi, jolla on alku ja loppu. Kyseessä on siis toimintaa, jolla on ajallinen määritelmä, jonka aikana työskennellään tavoitteellisesti yhteistyössä ohjattavan kanssa (Vehviläinen 2014, 13). Opetushallituksen mukaan ammatillisen koulutuksen perustutkinnon opiskeluaikaa ei ole tarkasti määritetty, mutta oppivelvollisen opinnot tulee suunnitella siten, että tutkinto on mahdollista suorittaa neljässä vuodessa. Jos opiskelijalla ei ole aiempaa osaamista alalta, on tyypillinen perustutkinnon suorittamisaika noin kolme vuotta. (OPH 2025b.)

Vaikka ohjauksen näkökulmasta prosessi sana saattaa kuvata hieman virheellisesti mekaanista ja ennalta-arvattavaa toimintaa, ovat prosessia määriteltäessä Onnismaa (2017, 23) ja Vehviläinen (2014, 13) viitanneet siihen, että prosessilla on useita merkityksiä. Prosessilla on voitu viitata ohjattavan omien haastavien tilanteiden prosessointiin tai mihin tahansa muutokseen. Näistä syistä ohjausta on helpompi tarkastella käytettävien työvälineiden kautta. Näitä työvälineitä ovat tiedotus, neuvonta ja ohjaus. (Vehviläinen 2014, 14.)

Opetushallituksen kriteerien mukaan hyvä ohjaus on jatkuvaa, vuorovaikutteista ja tavoitteellista toimintaa, jolla tuetaan opiskelijan kasvua ja kehitystä. Laadukas, yksilöllinen ja riittävä ohjaus on opiskelijan oikeus. Opiskelijan oma rooli on aktiivinen ja osallistuva. (OPH 2014, 5.) Laki ammatillisesta koulutuksesta (61. §) määrittää opetuksen ja ohjauksen tavoitteiksi saavuttaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet sekä tukea opiskelijoiden kehitystä tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi.

2.3 Erityinen tuki

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen. Opiskelijan erityisen tuen tarpeen perusteena voi olla oppimisvaikeuksia, vamma, sairaus tai jokin muu syy, joka edellyttää säännöllistä ja pitkäaikaista tukea oppimisessa ja opiskelussa tutkinnon suorittamiseksi tai tarvittavan ammattitaidon saavuttamiseksi. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 64. §.) Ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on tukea kaiken ikäisten opiskelijoiden valmiuksia integroitua ja toimia aktiivisina yhteiskunnan jäseninä sekä työelämässä että yhteiskunnassa (Laki ammatillisesta koulutuksesta 2. §).

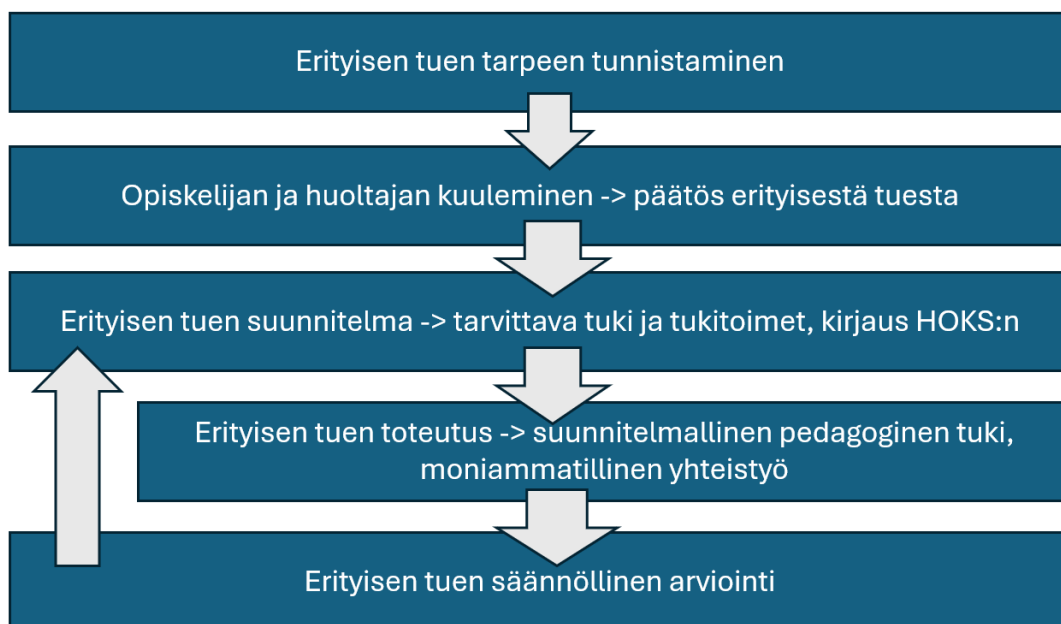
Ammatillisen koulutuksen erityinen tuki on suunnitelmallista pedagogista tukea, jolla tarkoitetaan opiskelijan yksilöllisiä valmiuksia sekä tavoitteita tukevia yksilöllisiä opetus- ja opiskelujärjestelyitä. Opetushallituksen ePerusteissa erityisestä tuesta tarkennetaan, että yksilölliset ja suunnitelmalliset erityisen tuen järjestelyt suunnitellaan opiskelijan **tarpeista** lähtien. Opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen, jos hänellä on oppimisvaikeuksia, vamma, sairaus tai muu syy, joka edellyttää **pitkäaikaista** tai **säännöllistä** tukea tutkinnon tai koulu-

tuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden saavuttamiseksi. Opiskelijan tilapäinen ohjauksen ja tuen tarve ei tarkoita erityistä tukea. Opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen ammatillisissa perustutkinnoissa, ammattitutkinnoissa, erikoisammattitutkinnoissa sekä valmentavassa koulutuksessa. (Laki ammatillisesta koulutuksesta, 64. §.; OPH 2018.)

EPerusteiden mukaan erityisen tuen tavoitteena on tarjota kaikille nuorille ja aikuisille yhdenvertaisia koulutusmahdollisuuksia ja tasa-arvoisia elämisen mahdollisuuksia. Moniammatillinen yhteistyö ja kokonaiskuntoutuksen huomiointi yhteistyössä kuntoutuksen ammattilaistan kanssa, on tärkeää. Tavoitteena on huomioida opiskelijan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tuki opintojen aikana. (OPH 2018.)

Opinnäytetyössäni keskityn yleisen ammatillisen koulutuksen erityiseen tukeen. Ammatillinen vaativa erityinen tuki järjestetään erityisenä ammatillisena koulutuksena (erityisammattikoulut) ja sen järjestäminen edellyttää erillistä järjestämislupaa (Laki ammatillisesta koulutuksesta, 27. §). Opiskelijoilla, jotka tarvitsevat vaativaa erityistä tukea, on vaikea vamma tai sairaus tai merkittäviä oppimisen ja koulutuksen haasteita. Vaativa erityinen tuki verrattuna yleisen ammatillisen koulutuksen erityiseen tukeen on moniammatillisesti toteutettuna laaja-alaisempaa, intensiivisempää sekä pitkäkestoisempaa tukea. Vaativa erityinen tuki on myös monialaista tukea oppimisessa ja kuntoutuksessa, ja se toteutetaan moniammatillisesti. (Laki ammatillisesta koulutuksesta, 65. §.)

Tuen tarpeen arviointia toisella asteella tehdään opintojen eri vaiheissa, ennen opintoja, opintojen alkaessa sekä opintojen aikana. Koulutuksen järjestäjä vastaa erityisen tuen päätöksistä. Erityisen tuen päätös sisältää tiedot opiskelijan erityisen tuen tarpeesta sekä hänelle yksilöllisesti määritellyistä tukitoimista. (Sandberg 2021, 59–60.)



Kuvassa 1 on esitetty erityisen tuen prosessi kaaviona mukailleen OPH:n (2018) kuvausta erityisestä tuesta

Opiskelijan erityisen tuen tarpeen tunnistamisen jälkeen kuullaan opiskelijaa sekä alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltajaa. Kuulemisessa käsitellään opiskelijan erityisen tuen perusteet ja keskustellaan erityisen tuen merkityksestä ammatillisessa koulutuksessa. Kuulemisen jälkeen koulutuksen järjestäjä tekee päätöksen erityisestä tuesta, joka on salassa pidettävä. Erityisen tuen suunnitelmassa määritellään opiskelijan tarvitsema tuki ja tukitoimet. Yksilöllisesti määritellyt pedagogiset tukimuodot kirjataan opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKS). Opiskelijan opintoja tuetaan suunnitelmallisella pedagogisella erityisellä tuella ja tarvittaessa moniammatillisella yhteistyöllä. Erityisen tuen tukitoimia arvioidaan säännöllisesti ja tarvittaessa tarkennetaan opiskelijan tarvitsemia tukitoimia. Erityisen tuen seuranta päivitetään opiskelijan HOKSiin. Mikäli erityisen tuen seurannassa havaitaan, ettei opiskelija enää tarvitse erityistä tukea, erityisen tuen päätös puretaan. (OPH 2018; Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 9. §.)

2.4 Opintojen tuki ammatillisessa koulutuksessa

Opiskelijalla on oikeus saada tarvitsemaansa opetusta ja ohjausta. Opetuksen ja ohjauksen tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet. Koulutuksen järjestäjän tulee tarjota opetusta ja ohjausta monipuolisissa oppimisympäristöissä. (Laki ammatillisessa koulutuksessa, 61. §.)

Ammatillisessa koulutuksessa jokaisella opiskelijalla on mahdollisuus saada tukea opintoihinsa ryhmän ohjaajalta, ammatillisilta- ja aineenopettajilta, opinto-ohjaajalta, erityisopettajalta sekä ammatillisilta ohjaajilta. Opiskeluhyvinvointiin opiskelijat saavat tukea yhteisöllisestä ja yksilöllisestä opiskelijahuollosta. Opiskelijahuoltoon kuuluvat myös terveydenhoitaja, koulupsykologi sekä kuraattori. Kun yleinen tuki ei ole riittävää, alkaa keskustelu erityisestä tuesta. Tällöin opiskelija tarvitsee opintojensa edistämiseksi pidempiaikaista ja säännöllistä erityistä tukea. (OPH 2025d; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 30.12.2020/1225.)

Ennen opintoja erityisen tuen tarve voi tulla ilmi opiskelijan hakemuksesta. Yhteishaussa on käytössä harkintaan perustuva valinta ja siinä on mahdollista toimittaa asiantuntijalausuntoja. Opiskelijaksi harkinnanvaraisen haun kautta hakeudutaan seuraavin perustein: puutteellinen päättötodistus, sosiaaliset syyt, riittämätön tutkintokielen kielitaito, ulkomailla suoritettu koulutus tai hakijan yksilöllistetty oppimäärä sekä äidinkielellä että matematiikassa. (Hornborg 2022.) Myös Sandbergin (2021, 59) mukaan tuen tarve voi tulla esille ennen opintoja nivelvaihteydessä. Nivelvaihteyden tarkoituksena on, että saadaan kaikki opiskeluun olennaisesti vaikuttava tieto opiskelijasta siirtymään sujuvasti peruskoulusta toiselle asteelle. Opiskelijan mahdollisimman sujuvan siirtymisen kannalta olisi siirtotietojen hyvä olla toisen asteen oppilaitoksessa lukuvuoden alkuun mennessä. Nivelvaiheen tiedonsiirrossa käytetään usein tiedonsiirtolomaketta tai tehdään peruskoulun kanssa yhteistyötä konsultoiden ja keskustellen siirtyvistä opiskelijoista.

Opiskelijoiden mahdollisia tuen tarpeita kartoitetaan toisen asteen opintojen alkaessa ja opintojen aikana erilaisin tavoin. Opintojen alkuvaiheessa opiskelijat tekevät seuratestejä, joilla selvitetään esim. mahdollisia lukemisen, kirjoittamisen tai matemaattisia tuen tarpeita. Opintojen alkaessa alaikäisen huoltaja tai opiskelija itse voi tuoda tuen tarpeen esille HOKS-keskusteluissa vastuupettajan kanssa tai missä tahansa opintojen vaiheessa. Tuen tarpeen arviointia tehdään opintojen aikana, esimerkiksi silloin, kun opintojen eteneminen on puutteellista, opettajan konkreettisten huomioiden perusteella tai jos oppivelvollinen on aikeissa keskeyttää opintonsa. Tuen tarpeessa olevien opiskelijoiden tunnistamiseksi opettajien, erityisopettajien, ammatillisten ohjaajien,

opinto-ohjaajien ja opiskeluhuollon välinen yhteistyö on tärkeää. (Sandberg 2021, 59.)

Kuva 2 havainnollistaa opiskelijan (erityisen) tuen tarpeen ja opiskelijan vahvuksien tunnistamisen keinoja ja välineitä opiskelijan opintojen eri vaiheissa. Ennen opintoja tietoja saadaan eri tavoin. Peruskoululla on tiedonsiirtovelvoite toiselle asteelle opiskelijoiden voimassa olevista pedagogisista päätöksistä. Yhteishaussa harkinnan varaisen haun kautta hakeutuville nuorille on ennen opiskelijavalintoja tyypillisesti haastattelu sekä mahdollisesti erilaisia oppimistestejä. Tietoa saadaan myös mahdollisesta soveltuvuuskokeesta. Opintojen alussa erilaiset oppimisen seulat sekä haastattelut ja kyselyt opintojen alussa sekä aikana ovat apuna opiskelijoiden tuen tarpeiden kartoittamisessa.



Kuva 2 Opiskelijan vahvuksien ja erityisen tuen tarpeen tunnistaminen

2.5 Erityisen tuen perusteita

Tuen tarpeen taustasyyt ammatillisessa koulutuksessa luokiteltiin vuodesta 2004 tilastokeskuksen edellyttämiin 1–12 diagnoosiperusteiseen luokkaan. Tämä luokittelu poistui syksyllä 2018 ammatillisen koulutuksen reformin myötä. Luokittelu oli ongelmallinen, sillä se perustui ensisijaiseen lääketieteelliseen diagnoosiin eikä huomioinut riittävästi pedagogista tuen tarvetta. Opiskelijoiden haasteet ovat muuttuneet entistä moniulotteisemmaksi. Monipuolista erityistä oppimisen ja opiskelun tukea sekä yksilöllisiä opiskeluhoollon palveluja tarvitsevien opiskelijoiden määrä on lisääntynyt. (JAMK 2023.)

Opiskelijan erityisen tuen tarpeen määrittely tapahtuu yksilöllisesti. Tuen tarpeen arvioinnissa huomioidaan opiskelijan kokonaistilanne: voimavarat, opiskeltava ala, tutkinnon perusteet ja oppimisympäristö. Henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKS) kirjataan lyhyt kuvaus erityisen tuen

tarpeesta esimerkiksi ahdistuneisuus. Henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan ei kirjata opiskelijan diagnoosia tai muita salassa pidettäviä tietoja. HOKSiin kirjataan sovitut pedagogiset tukitoimet sekä tarvittavat opetus- ja opiskelujärjestelyt. Esimerkiksi opiskelija kokee ahdistusta erityisesti kokeiden ja suullisten esitysten yhteydessä. Opiskelija tarvitsee tukea ahdistuksen hallintaan ja vaihtoehtoisia arviointimenetelmiä. Erityisen tuen tarve voi liittyä myös yksilöllisen opiskeluhuollon tarpeeseen enemmän kuin pedagogisen tuen tarpeeseen. Tällöin tehdään moniammatillisesti yhteistyötä opiskelijan opintojen etenemisen tueksi esimerkiksi silloin, kun opiskelijalla on pitkäaikais sairaus ja hän tarvitsee tukea sairauden hallinnassa ja koulunkäynnin mukauttamisessa terveydentilan mukaan. (OPH 2018.)

Opiskelijoiden tuen tarve voi näyttäytyä monin eri tavoin. Tuen tarve voi liittyä esimerkiksi tarkkaavuuden ja/tai keskittymisen haasteeseen, jolloin opiskelija tarvitsee tukea esimerkiksi toiminnan ohjaamisessa tekeillä olevaan asiaan tai säännöllistä tauottamisen tukea keskittymisen ylläpitämisessä. Toiminnanohjauksen haasteissa opiskelija saattaa tarvita tukea esimerkiksi tehtävien aloittamisessa tai ylläpitämisessä. Hahmottamisen haasteet voivat näyttäytyä esimerkiksi koulurakennuksen tilojen hahmottamisen vaikeuksina – luokkia on haastava löytää. Oppimisen vaikeudet voivat liittyä esimerkiksi lukemisen, kirjoittamisen ja matemaattisiin haasteisiin. Oppimisen haasteisiin voi liittyä käyttäytymisen säätelyn ja itsetunnon haasteita ja nämä voivat näyttäytyä puutteellisena motivaationa. Opiskelijat saattavat tarvita tukea vuorovaikutus- ja sosiaalisten tilanteiden taidoissa sekä arjen- ja elämönhallinnan taidoissa. Tuen tarpeina voi olla myös fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn haasteissa sekä esimerkiksi työelämävalmiuksien puutteissa. (PAEK 2019; Sandberg 2021.)

2.6 Erityisen tuen tukitoimia

Laki ammatillisesta koulutuksesta 64. § määrittää, että ”erityisellä tuella tarkoitetaan opiskelijan tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaa suunnitelmallista pedagogista tukea sekä erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyitä”. Jokaiselle opiskelijalle tulee tehdä henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma eli HOKS. HOKSiin sisältyy pedagoginen suunnitelma opiskelijan tarpeita vastaavasta opinto- ja tutkintopolusta. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 44. §.)

Sandberg (2021, s. 26) kirjoittaa, että HOKSissa suunnitellaan mahdolliset erityispedagogiset tukitoimet yksilöllisesti opiskelijan tarpeiden mukaisesti. Näin opiskelijan erityisen tuen tarpeisiin vastataan opintojen henkilökohtaistamisella ja erilaisin ohjauksen tavoin (OPH 2018).

Oppimista voidaan tukea, kun huomioidaan yksilölliset tavat oppia ja opiskella. Näihin voidaan vaikuttaa oppimisympäristöillä ja opetus- ja ohjausmenetelmillä. (Happo 2024, 85.) Voidaankin puhua eriyttämisen keinoista laajemmassa merkityksessä. Eriyttämällä tarkoitetaan kapeimmillaan opetuksen tukikeinoja tai laaja-alaisesti kokonaisvaltaista opetuksen lähestymistapaa, jossa ennakkoon huomioidaan opiskelijoiden erilaiset tarpeet. (Roiha & Polso 2021, 93.)

Eriyisellä tuella tarkoitetaan suunnitelmallista pedagogista tukea (Laki ammatillisesta koulutuksesta 64. §). Eskola ja Raudasoja (2018, 13) sekä Sandberg (2021, 60) kirjoittavat, että suunnitelmallinen pedagoginen tuki tarkoittaa erilaisia pedagogisia ratkaisuja, kuten ohjaus- ja opetusmenetelmiä. Pedagogisena tukena voidaan käyttää mm. arviointia kuten osaamisen osoittamista eri keinoin. Tämä mahdollistaa opiskelijalle erilaisia tapoja näyttää osaamistaan. Erilaisina arviointimenetelminä voidaan käyttää esimerkiksi suullista koetta, portfolioa, oppimispäiväkirjaa jne. Arvioinnin mukauttaminen on vaihtoehto silloin, kun opiskelija ei saavuta T1 (tyyydyttävä) tason kriteereitä opiskelijan saamasta tuesta huolimatta (Laki ammatillisesta koulutuksesta 64. §). Mukauttamisessa opiskelijalle laaditaan yksilöllisesti arviointikriteerit ja määritellään yksilölliset tavoitteet. Erityisen tuen opiskelijan ohjauksessa ja opetuksessa voidaan hyödyntää erilaisia työskentelytapoja kuten oppimiseen käytettävää aikaa, apuvälineitä ja vaihtoehtoisia kommunikaatiovälineitä. Lisäksi oppimateriaaleja voidaan muokata opiskelijan tarpeiden mukaan sopivammaksi. Opetusmateriaalia voi esimerkiksi havainnollistaa ja konkretisoida kuvilla, kuvioilla ja esimerkeillä. Vaiheistetut, numeroidut ja selkeät ohjeistukset tukevat opiskelijaa tehävissään. (PAEK 2019, 13; Savikuja ym. 2024.)

Eriyisillä opetus- ja opiskelujärjestelyillä tarkoitetaan muun muassa samanaikaisopetusta, jossa opetustilanteessa kaksi tai useampi opettaja työskentelee yhtä aikaa saman opetusryhmän kanssa (Tieteen termipankki 2025). Esimerkiksi erityisopettaja toimii aineenopettajan työparina luokassa mahdollistaen

opetuksen eriyttämisen ja henkilökohtaisen ohjauksen antamisen. Pienryhmäopetuksena voidaan antaa opetusta tukevaa osa-aikaista erityisopetusta opiskelijan tarpeiden mukaan (Tieteen termipankki 2025). Pienryhmässä voidaan tukea opiskelijoiden oppimis- ja toimintakykyä esimerkiksi tarkkaavuuden haasteissa. Ohjaaja voi tukea opiskelijaa henkilökohtaisesti oppimistilanteessa opettajan työparina tai oppimis-/tukupajassa ohjaajana. Oppimis-/tukupajoilla opiskelijan on mahdollista suorittaa opintojaan tuetusti. (PAEK 2019.)

Pedagogisen tuen tavoitteena on edistää opiskelijan kokonaisvaltaista kuntoutusta yhteistyössä opiskelijan lähiverkoston ja kuntoutuspalveluiden tuottajien kanssa. Yksilöllisen opiskeluhuollon tiivis yhteistyö verkoston kanssa opiskelijan tukemisen kannalta on tärkeää. (Eskola & Raudasoja 2018, 13.) Yksilöllinen opiskeluhuolto tarkoittaa opiskelijan tuen tarpeen selvittämiseksi ja opiskeluhuollon palvelujen järjestämiseksi tapauskohtaisesti koottua monialaista asiantuntijaryhmää. Opiskelijan tai tarvittaessa hänen huoltajansa suostumuksella nimetään jäsenet asiantuntijaryhmään. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14. §.)

2.7 Aiempaa tutkimustietoa

Erityisopetusta Suomessa on ollut ensimmäistä kertaa saatavilla aistivammaille 1800-luvulla. Aistivammaksi luettiin sokeat, kuurot ja kehitysvammaiset. 1900-luvun alussa, osana kansakoulua perustettiin ensimmäiset apukoulut kaikkein heikoimmille oppilaille. Vuoden 1921 oppivelvollisuuslaki oli merkittävä käännekohta kansansivistyksen historiassa. Oppivelvollisuuslainsäädännössä mainitut oppilaat, joilla oli ”heikko käsityskyky”, joko vapautettiin oppivelvollisuudesta tai sijoitettiin apukouluun, mikäli sellainen oli kunnassa saatavilla. 1940-luvun alkupuolella puhe- ja lukihäiriöihin sai osa-aikaista erityisopetusta sekä perustettiin kansakoulusta erillisiä erityisluokkia, kuten tarkkailuluokka, cp-luokka ja näkövammaisten luokka. (Kivirauma 2009, 34; Käyhkö 2018, 69.)

Viime vuosikymmeninä niin Suomessa kuin muissa maissa on erityisopetuksen tarjonta laajentunut selvästi. 1970-luvulla opetusministeriön teettämän selvityksen myötä vahvistui erityisopetuksen kehittäminen osana ammatillista

koulutusta. 1980-luvulla koulutus uudistuksissa erityisopetus sisällytettiin ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöön. (Räty & Selkivuori 2017, 4.) Keskiasteen uudistuksessa korostettiin koulutuksellisen tasa-arvon merkitystä ja ammatillista koulutusta tuli tarjota koko ikäluokalle. Sosiaalilainsäädännön alaisiin suojatyökeskuksiin sijoitettiin vaikeimmin vammaiset. Vuonna 1987 ja 1989 säädetyt lait velvoittivat ammatillisen koulutuksen huolehtimaan kaikista vammaisista ja tukea tarvitsevista nuorista. Erilaisia erityisopetuksen keinoja mainittiin lainsäädännössä. Näitä keinoja olivat mm. työvaltainen opetus, teoria-aineiden integroiminen ammattiaineisiin, mukautus sekä opiskeluajan muuttaminen. (Selkivuori 2015, 26.)

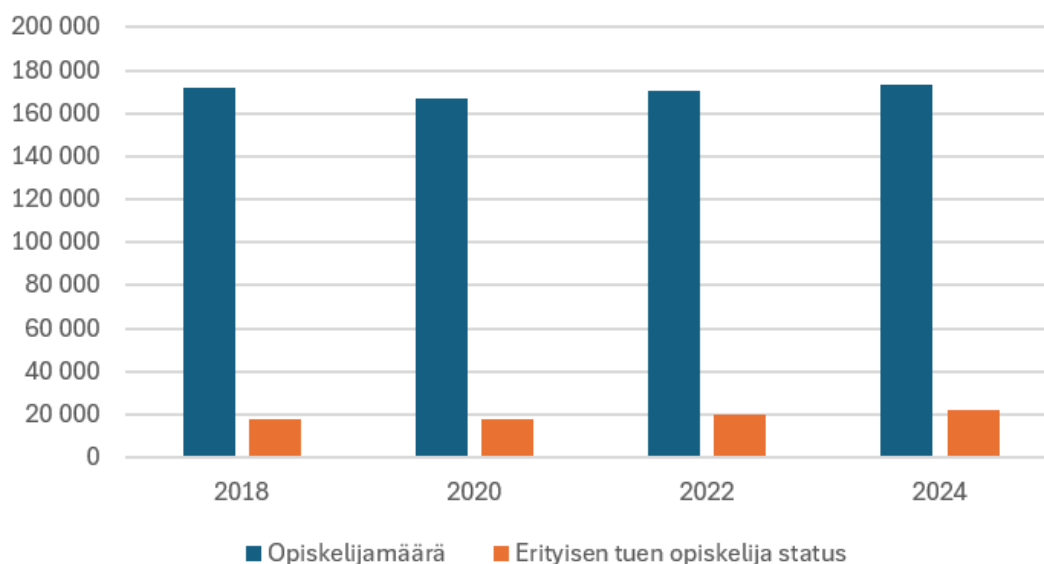
Suomen koulutuspolitiikassa inklusion kehittämiseen sitouduttiin vasta 1990-luvulla. Unescon Salamancan sopimuksen (1994) jälkeen yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti lähdettiin korostamaan koulutuksellista inklusiota kansallisissa ja kansainvälisissä koulutuspoliittisissa linjauksissa. Salamancan sopimuksen myötä Suomi, muiden maiden tavoin, sitoutui kehittämään inklusiivista koulutusjärjestelmää. Inklusiivinen koulujärjestelmä tarkoittaa kaikille lapsille avointa, yhteistä koulua, riippumatta heidän vammansa asteesta. (Saloviita 2012.)

2000-luvun alussa koulutuksellisen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuusperiaatteen mukaisesti erityisopetusta alettiin toteuttaa ammatillisissa oppilaitoksissa. Erityistä tukea tarvitsevien opetus integroitiin samoihin ryhmiin muiden opiskelijoiden kanssa. Aiemmin ammatillinen erityisopetus oli pääasiassa järjestetty joko ammatillisissa erityisoppilaitoksissa tai ammatillisten oppilaitosten erityisryhmissä pienryhmäopetuksena. Männistö (2021) kirjoittaa, että viimeistään reformilainsäädännön myötä termi erityinen tuki vakiintui ammatilliseen koulutukseen. Nykyisin erityisen tuen antaminen nähdään kaikkien opettajien tehtävänä. Ammatillisen erityisopettajan rooli on muuttunut yhä enemmän konsultoivaksi ja koordinoivaksi. Reformin tuoman uudistuksen myötä kaikille opiskelijoille laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS) ja yksilölliset opintopolut ovat mahdollisia kaikille opiskelijoille. HOKS:n eli henkilökohtaistamisen tavoitteena on, että jokainen voisi opiskella omien edellytystensä ja vahvuuksiensa mukaisesti. (Männistö 2021.)

Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden määrä on kasvanut vuosittain koko 2000-luvun alun ajan. Vuodesta 2004 lähtien, jolloin tilastointi aloitettiin, erityisopetusta saaneiden opiskelijoiden määrä ammatillisessa koulutuksessa on jatkuvasti lisääntynyt. (Goman & Hievanen 2021, 7.) Historiaa kauemmaksi peilaten, kun Suomen oppivelvollisuuslaki astui voimaan vuonna 1921, erityisopetuksen määrä oli hyvin vähäistä. 1960-luvulla alkanut muutosvalmistelu kansakoulusta peruskouluksi merkitsi etenkin osa-aikaisen erityisopetuksen kasvua sekä erityisoppilaiden määrä lähti tasaiseen kasvuun. (Kivirauma 2009, 43.)

Vipunen on Opetushallituksen tilastopalvelu. Vipusen tilastot perustuvat pääasiassa Tilastokeskuksen, opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen keräämiin tietoihin ja rekistereihin. Palvelusta löytyy tilasto- ja indikaattoritietoa eri koulutussektoreista, koulutuksen jälkeisestä sijoittumisesta, korkeakouluissa tehdystä tutkimuksesta sekä väestön koulutusrakenteesta ja opiskelijoiden sosioekonomisesta taustasta. Viime vuosien erityisen tuen opiskelijoiden osuus ammatillisen koulutuksen opiskelijoista on ollut 10–11 prosenttia. (Vipunen s.a.)

Tässä opinnäytetyössä Vipusen tilastoinnista selvitän ammatillisen koulutuksen erityisen tuen opiskelijoiden tilastoja. Vipusen tilastoinnin mukaan vuonna 2024 toisella asteella perustutkintoa opiskeli 173 316 opiskelijaa. Heistä erityistä tukea saavia opiskelijoita oli 21 840, eli noin 12,6 % kaikista ammatillisen koulutuksen opiskelijoista. Opiskelijamäärät on katsottu Vipusesta netto-opiskelijamäärän mukaan ja vertailtu vuoden 2024 keskimääräistä opiskelijamäärää. Vuonna 2018 erityisen tuen opiskelijoiden prosentuaalinen osuus netto-opiskelijamäärästä oli 10,2 %. (Vipunen 2024a; Vipunen 2024b.)



Taulukko 1. Ammatillisen koulutuksen opiskelijamäärät ja erityisen tuen opiskelijat havainnollistettuna Vipusen tilastoinnin avulla pylväsdiagrammilla (Vipunen 2024a; Vipunen 2024b)

Erityinen tuki voimavaraksi – Karvin toteuttama selvitys ammatillisen koulutuksen erityisestä tuesta

Erityinen tuki voimavaraksi on Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvin) toteuttama kattava ja kokonaisvaltainen selvitys ammatillisen koulutuksen erityisestä tuesta vuosilta 2020–2021. Karvin toteuttama selvitys on ensimmäinen ammatillisen koulutuksen 2018 uudistuksen (Amisreformi) jälkeisestä tilanteesta. Opiskelijan oikeus saada yksilöllistä tukea oppimiseensa ja osaamisensa kehittämiseen, toimi arvioinnin lähtökohtana. Karvin selvityksen tietolähteinä käytettiin: opiskelijoita, opettajia, ohjaajia, koulutuksenjärjestäjiä sekä tietovarantoja Vipunen ja Koski (Opetuksen ja koulutuksen valtakunnallinen tietovaranto). Arvioinnin avulla saatiin tietoa siitä, miten ammatillisen koulutuksen erityinen tuki järjestetään ja kuinka toimivia erityisen tuen järjestelyt ovat. (Goman & Hievanen, 2021.)

Ammatillisen koulutuksen järjestäjät, joilla oli erityisen tuen päätöksen saaneita opiskelijoita vuosina 2019 ja 2020, olivat Karvin tarkastelun kohteena. Karvin arvioinnissa tutkittiin muun muassa miten erityisen tuen kontekstissa henkilöstön resurssit ja osaaminen riittää, kuinka erityisen tuen tarpeet tunnistetaan, miten erityinen tuki suunnitellaan ja toteutetaan sekä miten erityiseen tukeen liittyvä yhteistyö toimii. Oppivelvollisuus iän nostaminen on vaikuttanut

toisella asteella lisääntyneenä tuen tarpeen seurannalla. (Goman & Hievanen 2021, 7.)

Karvin erityisen tuen arvioinnin mukaan henkilöstön osaamista tulee suunnitelmallisesti lisätä ja kehittää sekä resurssoinnin kohdentamista tarkentaa. Tämä johtuu siitä, että arvioinnin perusteella opiskelijoille ei ollut saatavilla riittävää suunnitelmallista tukea eikä henkilöstö tunnistanut erityisen tuen tukimuotoja. Keskeisinä tuloksina todettiin henkilöstön osaamisen ja resurssien olevan pääosin riittäviä, mutta todettiin, että niissä on alueellisia eroja. Erityisen tuen järjestämisen haasteita koettiin osassa oppilaitoksissa resurssipulan vuoksi. Erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tuen suunnittelu koettiin toimiviksi, mutta näissä huomattiin oppilaitosten välillä erilaisia käytänteitä. Tuki ja ohjaus koettiin selvityksen mukaan pääosin toimiviksi, mutta tuen saatavuudessa ja saavutettavuudessa olisi parantamisen varaa. Yhteistyö eri toimijoiden välillä olisi todella tärkeää, mutta yhteistyön toteuttamisessa on kehittämistarpeita. (Goman & Hievanen 2021.)

Erityisen tuen vahvuuksina selvityksessä mainittiin yksilöllinen tuki ja joustavat opetusjärjestelyt. Tuen käytänteitä tulisi yhtenäistää, jotta kaikille opiskelijoille voidaan taata tuen saatavuus ja laatu. Karvin suosituksia selvityksen perusteella keskeisistä kehittämiskohteista on, että toisella asteella tulee varmistaa erityisen tuen resurssin riittävyys ja henkilöstön kouluttautuminen suunnitelmallisemmin. Erityisen tuen järjestämisen tehokkuuden kannalta tulisi eri toimijoiden välistä yhtistyötä tulisi vahvistaa. (Goman & Hievanen 2021.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimuksen kohde ja kohdejoukko

Tutkimukseni kohteena on Sasky, Mskk:n erityisen tuen opiskelijan tuki- ja ohjausprosessin vahvuudet ja haasteet. Tutkimuksen kohdejoukkona ovat Sasky, Mskk:n opettajat. Haastateltavat opettajat toimivat erilaisissa opettajan rooleissa, kuten vastuuopettajana, ammatillisena opettajana ja yhteisten aineiden opettajana. Opettajien työkokemus Sasky, Mskk:lla vaihteli muutamasta vuodesta yli kahteenkymmeneen vuoteen.

3.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymyksilläni haluan selvittää Sasky, Mskk:n tämänhetkisen tuki- ja ohjausprosessin toimivuutta. Tutkimuskysymykseni ovat

1. Millaista ohjausta ja erityistä tukea opiskelijoille tarjotaan?
2. Roolit ja vastuut erityisen tuen opiskelijan tuki- ja ohjausprosessissa?
3. Mitä vahvuuksia ja haasteita opettajat kokevat erityisen tuen opiskelijan tunnistamisessa ja ohjauksessa?

Tutkimuskysymykset toimivat perustana haastattelurungon laatimiselle. Kysymysten avulla pyritään selvittämään, mitkä tekijät tekevät erityisen tuen opiskelijan tuki- ja ohjausprosessista toimivan ja mitä osa-alueita tulisi kehittää.

3.3 Tutkimusote ja aineistonkeruumenetelmä

Tutkimusotteeni on kvalitatiivinen eli laadullinen. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata, ymmärtää ja tulkita ilmiötä merkityksellisesti (Kananen 2008, 24). Sen avulla pyritään saavuttamaan syvälinen käsitys ilmiöstä. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään pääasiassa prosessien tutkimiseen, joita määrällisessä tutkimuksessa olisi lähes mahdoton tutkia niiden monimutkaisuuden vuoksi. Laadullinen tutkimus keskittyy merkityksiin ja siihen, kuinka ihmiset kokevat ja näkevät reaali maailman. Tutkija toimii tiedonkeruun ja analysoinnin instrumenttina, suodattaen reaali maailman tutkimustuloksiksi. (Kananen 2008, 25.) Suora kontakti tutkittavan ja tutkijan välillä liittyy laadulliseen tutkimukseen. Laadullisen tutkimuksen metodina käytän tässä tutkimuksessa haastattelua ja metodologiana kvalitatiivisen tutkimuksen tapaa eli kysymysten esittelyä valituille yksilöille. (Metsämuuronen 2008, 15.)

Laadullisessa tutkimuksessa ei ole selvää määräsääntöä aineiston suuruudesta. Aineistoa on riittävästi silloin, kun uudet tapaukset eivät enää muuta tulokintaa. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston laatu on tärkeämpää kuin sen määrä. (Kananen 2008, 34.) Tässä tutkimuksessa haastattelun kuutta Sasky, Mskk:n opettajaa. Haastateltavat opettajat osallistuvat tutkimukseen vapaaehtoisesti.

Eskola ja Vastamäki (2015, 27) kuvailevat haastattelussa yksinkertaisimmillaan olevan kyse siitä, kun halutaan tietää se mitä joku ajattelee jostakin asiasta, niin kysytään sitä häneltä. Aineistonkeruumenetelmänä käytän teemahaastattelua. Haastattelu on menetelmänä joustava ja teemahaastattelu on sopiva tutkimusmenetelmä silloin, kun vastaukset perustuvat yksilön omiin kokemuksiin. Teemahaastattelussa keskitytään tiettyihin aihepiireihin ja on tyypillistä, että haastateltavilla on kokemuksia samankaltaisista tilanteista. (Metsämuuronen 2008, 41.)

Tässä tutkimuksessa tutkijaa ja haastateltavia yhdistää jaettu kokemus samalla työpaikalla työskentelystä. Tällöin haastattelussa tutkijan ja tutkittavien yhteinen kokemus määrittää haastattelun luonteen sisäpiirihaastatteluksi ja tutkijan ja haastateltavan välinen suhde vaikuttaa tutkimuksen toteutukseen. (Juvonen 2017, 398.) Sisäpiirihaastatteluun liittyy erityispiirteitä, jotka tutkijan on tärkeä tiedostaa ja tunnistaa. Huolimatta jaetusta kokemuksesta samalla työpaikalla työskentelystä eroavat roolit tutkimuksessa siinä, että haastateltava on sisäpuolinen osallistuja ja tutkija ulkopuolinen havainnoija. Haastateltavan ja tutkijan välinen ero on myös siinä, että haastateltavan ei tarvitse tunnistaa omaa positiotaan työyhteisössä kuten tutkijan tulee tunnistaa omat sitoumuksensa tarkemmin. (Juvonen 2017, 403.) Juvonen (2017, 404) lisää vielä, että sisäpiiriä tutkivalla voi olla yhteisössään tietty positio, josta hän ei välttämättä kokonaisuudessaan ole tietoinen. Tämän lisäksi sisäpiiriä tutkiessa haastateltavilla voi olla ennakkokäsityksiä tutkijan henkilöstä sekä tutkimuksen kohteena olevasta sisäpiiristä. Sisäpiirihaastattelulla tutkitaan tyypillisimmin sisäpiiriä koskevia tai jaettuja merkityksien ymmärtämistä. Sisäpiirihaastatteluissa on tärkeää muistaa, että mahdollisesti käsiteltävien asioiden eriävistä tulkinnoista huolimatta asiat eivät ole itsessään oikeita tai väriä vaan lähtökohtaisesti vain keskenään erilaisia. (Juvonen 2017, 406.) Sisäpiirihaastattelun tekevän tutkijan on olennaista tehdä itselleen selväksi tutkittavan asian näkökulmat ja sitoumukset sekä miettiä, vaikuttavatko nämä tuotettavaan tutkimustietoon. Tutkijan on myös tärkeää huomioida tutkimustulosten vaikutus tutkittavaan yhteisöön ja millaisen kuvan tutkimus luo sisäpiiristä ulkopuoliselle yleisölle. (Juvonen 2017, 408.)

3.4 Aineistonkeruuprosessin eteneminen

Aineistonkeruuprosessi alkoi haastateltavien opettajien kartoittamisella. Opettajien kartoituksessa pyrin huomioimaan asioita, joilla saattaa olla vaikutusta opettajan haastatteluvastauksiin. Näistä syistä valitsin haastateltavia opettajia eri rooleista (ammattillinen-, vastuu-, aineenopettaja), eri ammatillisilta aloilta ja yhteisistä aineista sekä huomioin, että opettajien opetustyökokemuksessa oli eroja Sasky, Mskk:lla. Haastatteluun kutsuessani kerroin lyhyesti opinnäytetyöstäni ja kysyin kiinnostusta osallistua tutkimukseen. Kerroin, että opettajan ääni on ainut henkilötieto, jonka kerään tallentaessani haastattelut. Ehdotin, että haastattelu on mahdollista tehdä kasvotusten tai Teamsin välityksellä. Tarkensin, että opettajia ei haastattelun tuloksista voisi tunnistaa ja haastattelun materiaalit hävitän, kun opinnäytetyö on valmis.

Tutkimuskysymyksistä laadin haastattelurungon (liite 1). Kysymyksissä huomioin asiat, joista halutaan lisätietoa. Jaoin haastattelun teemoiksi, jotka liittyvät erityisen tuen opiskelijan ohjaus- ja tukiprosessiin. Ensimmäinen teema koski tiedonkulkua, toinen ohjaus- ja tukiprosessin vahvuuksia ja haasteita, kolmas opetus- ja ohjaushenkilöstön roolitusta prosessissa, neljäs tukimuotoja, viides lisätietoja ja kuudentena teemana käsittelin kehitysehdotuksia. Haastattelun tueksi tein pelkistetyn kaavion erityisen tuen opiskelijan tunnistus- ja ohjaus prosessista (liite 2). Haastatteluissa pyrin noudattamaan suunnittelemaani järjestystä. Aikaa haastatteluun varasin tunnin. Haastattelut sijoituivat syyskuun 2024 ja tammikuun 2025 välille.

Haastattelun aluksi kerroin tutkimukseni tarkoituksen. Keskustelimme tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta sekä henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä käytänteistä. Kerroin, että tutkimustuloksista en käytä sellaisia tietoja, joista haastateltava olisi tunnistettavissa. Haastateltavat antoivat suostumuksensa haastattelun tallentamiseen. Haastattelutilanteet tallensin Teams-tallenteeksi ja haastatteluiden jälkeen käytin Teamsin litterointitoimintoa. Jälkikäteen Teamsin alustavan litteroinnin ja Teams-tallenteen avulla tarkensin litteroinnit haastatteluiden mukaiseksi. Jokaista haastattelua varten varasin aikaa yhden tunnin. Haastattelut toteutuivat haastateltavan toiveen tai mahdollisuuksien mukaan kasvotusten tai Teamsin välityksellä. Yksi haastatteluista lyhentyi

ajallisesti suunnitellun tunnin sijaan puoleen tuntiin opettajan työpäivään tulleen yllättävän muutoksen myötä.

3.5 Aineisto ja analyysi

Tutkimusaineistoon haastattelin kuutta opettajaa. Opettajat työskentelevät Sasky, Mskk:lla erilaisissa roolissa, toimien ammatillisena opettajana ja samaan aikaan vastuopettajan roolissa tai aineenopettajana. Ammatillisella opettajalla on pedagoginen kelpoisuus oman ammattialansa opettajan tehtäviin. Yhteisten aineiden eli yleissivistävien aineiden opettajilta vaaditaan opettavan aineen aineenopettajan kelpoisuus. (Valtioneuvoston asetus opetuksen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 1998/986, 5. luku.) Sasky, Mskk:lla vastuopettajana toimii opiskelijan ammattiaineen opettaja. Vastuopettajan rooliin kuuluvat muun muassa HOKS-prosessista vastaaminen ja seuranta sekä opiskelijan tukeminen opintojen eri vaiheissa. Vastuopettaja perehdyttää opiskelijan tutkinnon perusteisiin ja opintoihin liittyviin käytännön asioihin sekä pitää yhteyttä alle 18 -vuotiaiden opiskelijoiden huoltajiin ja muihin yhteystyötahoihin. (Sasky 2025.)

Haastattelemieni opettajien opetuskokemus Sasky, Mskk:lla ajoittui muutamasta vuodesta reiluun kahteenkymmeneen vuoteen. Nauhoitettua aineistoa kertyi 280 minuuttia. Koska aineiston käsittely ja analysointi ovat aikaa vieviä työvaiheita, käytin Teams-ohjelman litterointiominaisuutta tukenani.

Haastattelut tehtyäni, aloitin tallennetun aineiston litteroinnin. Haastatteluista litteroin tarkasti haastateltavien puheenvuorot, apuna käytin Teams-tallennetta sekä Teamsin litteroimaa ja tallentamaani tekstiä. Haastateltavien anonymiteetin turvaamiseksi poistin tiedostoista ja teksteistä sellaiset tiedot, joista haastateltava olisi tunnistettavissa. Litteroinnin aikana poistin haastatteluiden teksteistä myös niin sanottuja täytesanoja, jolla ei ole merkitystä lauseen sisältöön. Poistettuja täytesanoja olivat muun muassa, kuten, joo, tota, niinku, ehkä ja niin.

Aineiston analysointiin käytin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Sisällönanalyysin tavoitteena on kuvata tutkimusmateriaali yleisessä muodossa tiivistetysti ja pelkistetysti. Luokkien laatiminen on sisällönanalyysin ydin ja lopputuloksena

on yleensä luokat tai kategoriat, joiden avulla kuvataan tarkastelun kohteena olevaa aihetta tai ilmiötä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–93.) Teorialähtöisessä analyysissä pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus, menetelmässä tutkijaa ohjaa sekä teoria että aineisto (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113).

Analyysiyksiköt nousevat aineistosta, mutta teoria ohjaa niiden ryhmittelyä ja tulkintaa. Teoriaohjausta voidaan käyttää myös niin, että lopuksi aineiston perusteella tehdyt havainnot sidotaan teoriaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117). Aineiston käsittely alkoi pelkistämällä, jossa aineistosta etsitään olennaiset kohdat ja muotoillaan ne tiivistetympään muotoon. Teorian mukaisesti edeten seuraavaksi kerätään yhteen samaa tarkoittavat asiat aineistoa kuvaaviin ja nimettyihin alaluokkiin. Alaluokista alkaa analyysin edetessä muodostua yläluokkia, jotka nimetään teorialähtöisesti aineiston perusteella sisältöä kuvaaviksi, ilmiöstä jo etukäteen tiedetyiksi käsitteiksi. Yläluokista muodostuu yksi yhdistävä luokka (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117). Tutkimuksessani yhdistävä yläluokka on opintojen ohjaus. Sisällönanalyysin avulla sain tietoa tutkittavasta ilmiöstä ja se vastasi tutkimuskysymyksiini.

Taulukko 2 havainnollistaa analyysin etenemistä. Taulukossa on haastateltujen opettajien vastauksia tiedonkulun temasta. Vastaukset on ensin pelkistetty ja sen jälkeen luokiteltu.

Alkuperäinen ilmaus	pelkistys	alaluokka	yläluokka
Tietoahan mulla ei periaatteessa ole ollut. Ainakin sitä tietäisin jotain, että jotain on odotettavissa, kun tietäisi esim. digilukiseulan tuloksen.	Riittämätön ennakkotieto.	Tiedonkulun haasteet	ohjauksen haasteet
Että, jos pitää lähteä kaivamaan (tietoa) tuolta Wilmasta niin onhan sen nyt silleen hankalaa.	Tiedon löytämisen vaikeus.		
Mutta eihän se tieto mulla tartu mihinkään. Jos mä en tarvitse sitä tietoa siinä kohtaa.	Tiedonsaannin ajoitus.		
hankala niitä (ohjeita) on ollut löytää yleensäkin.	Tiedon löytämisen vaikeus.		
No tietysti se jotenkin se tiedonkulku, että se oikeasti niinku toimisi. Että kaikki ketkä sitten sitä tietoa tarvitsee niin se olisi saatavilla jotenkin suht helposti.	Tietoa ei riittävästi kaikilla sitä tarvitsevilla osapuolilla.		

Taulukko 2 Esimerkki analyysin etenemisestä teemana tiedonkulku

4 TUTKIMUSTULOKSET

4.1 Opiskelijalle tarjottava tuki ja ohjaus

Opiskelijalle tarjotaan tukea ja ohjausta erilaisissa muodoissa. Haastatteluissa merkitykselliseksi ohjausmuodoksi opettajat kertoivat läsnäolon ja opiskelijan kohtaamisen. Opettajat kertoivat myös erilaista pedagogisista järjestelyistä ja kertoivat ammatillisen ohjaajan läsnäolon mahdollistavan erilaisia tapoja organisoida opetusta. Moniammatillisen verkoston merkitys erityisen tuen opiskelijan ohjauksessa koettiin olevan osa opiskelijan tukemista.

Meidän pitäisi enemmän kiinnittää huomiota siihen, että me rakennetaan niitten opiskelijoiden oppimisympäristö niin, että se on turvallinen. H6

Yksi tärkeimpiä on se opiskelijan kohtaaminen, ellei tärkein. H6

Ohjaajasta on niinku ollut tosi iso apu. H1

Ottaa pienen porukan johonkin toiseen tilaan ja käydään siinä uudelleen asioita. H4

On opettaja ja ohjaaja. Opettaja selkeyttää ja ohjaaja pitää paikallaan sitä opiskelijaa, että se pystyy tekemään sen tehtävän ja keskittymään siihen. Ohjaaja antaa sitten sanallista ohjausta. H5

Mahdollistaa, että tehtävän pystyy tekemään monella eri tavalla. Niin tarjoaa niitä keinoja siihen, millä sitä pystyy tekemään. Että, jos jonkun tehtävän voi tehdä suullisesti eikä ole pakko kirjoittaa niin että sen voi sitten tehdä suullisesti eikä kynällä ja paperilla tai tietokoneella. H5

Sitten kevennetty se työjärjestys. Ja onhan tossa aika moni, jotka käy psykologilla. H3

Pyritään tietysti havainnollistamaan. H2

Ohjaajan tuki joko tunneilla tai tuolla Ohjaamossa. H4

Haastatteluissa opettajat kertoivat, että ammatillinen ohjaaja mahdollistaa erilaisia pedagogisia ratkaisuja, kuten opiskelijaryhmien eriyttämisen pienemmiksi ryhmiksi. Ammatillinen ohjaaja voi myös tukea opiskelijoita opettajan ohjeistuksen mukaisesti silloin, kun opettaja itse opettaa muita opiskelijoita. Ohjaaja tukee opiskelijoita työtehtävien aloittamisessa, toiminnan jatkumisessa sekä tehtävän loppuun viemisessä.

4.2 Roolit ja vastuut erityisen tuen opiskelijan prosessissa

Haastatteluista esille nousi epävarmuus erityiseen tukeen liittyvien vastuiden ja roolien ja työnjaon epäselvyyksistä. Erityisen tuen puitteissa tehdään ohjaus- ja opetusyhteistyötä erityisopettajan, opinto-ohjaajan, ammatillisen ohjaajan, opiskeluhuollon sekä muiden opiskelijaa opettavien (ammatillinen ja aineen-) opettajien kanssa. Esihenkilöiltä toivotaan vahvempaa perehdyttämistä ja tukea arjen haasteiden kanssa jaksamiseen.

Että, kun on semmoinen ihminen (erityisopettaja), joka tietää mitä se käytännössä tarkoittaa, että mä saan sieltä sitten niinku ohjeita, että miten tulisi toimia. H1

Perehdytys on ollut riittämätöntä. Tai sitten pitäisi olla ne ohjeet. H4

Että, pitäisi olla ehkä niin, kun aika hyvin meitä opettajia pitäisi pehdyttää. H6

Toi niinku koulutuspäällikköihin yhteys on niinku, sitä ei ole. H5

Haastatteluissa opettajat nostivat esille heidän näkökulmastaan tarvittavia erityisen tuen prosessin kehitysideoita ja muutostoiveita. Kehitystoiveet liittyivät tarvittavaan yhteiseen työaikaan ja arjen käytännön konkreettisiin vinkkeihin opiskelijan haasteiden tunnistamiseen ja ohjaukseen.

Selkeät konkreettiset niinku ohjeet tietenkin auttaa, että siellä on niitä. Voi sitten palauttaa mieleen, että jos on semmoisia ihan yksinkertaisia, selkeitä pointteja mitkä pitää tän opiskelijan kanssa ottaa huomioon. H1

Toivoisin semmoista yleistä ohjevinkkiä. Voi kerrata nopeasti ja tehokkaasti ADHD ja mitkä on täsmävinkit. H3

Ammatillisia pajapäiviä, johon ottaa myös niitä erkaopiskelijoita, jotka tarvitsee enemmän tukea. H4

Konkreettisesti, että mitä se tuki on, tulisi ilmi. Se ihan se konkreettinen tuen tarjoaminen, että miten se oikeasti toteutuu, miten saadaan toteutettua ja kenelle. Ja kohdennettua se oikein. H5

Eri aikoina omilla tahoillamme kiinni jossakin niin vielä sitten se, että löytää yhteistä aikaa siihen yhteistyöhön. H6

Opettajat toivoivat yleisiä, yksinkertaisia vinkkejä opiskelijan ohjaukseen ja opettamiseen esimerkiksi silloin, kun opiskelijalla on keskittymisen vaikeuksia. Koulutuspäälliköiden suuntaan toivottiin työajassa huomiointia siihen, että erityisen tuen opiskelijoiden lisäopetus mahdollistuisi. Lisäopetuksella tarkoitetaan

4.3 Erityisen tuen prosessin vahvuudet sekä haasteet

Opettajien haastatteluista vastauksia siihen, mitä vahvuuksia ja haasteita opettajat kokevat erityisen tuen opiskelijan tunnistamisessa ja ohjaamisessa Sasky, Mskk:lla löytyi yhteneväisyyksiä. Erityisen tuen opiskelijan tunnistamisen ja ohjauksen useimmiten esille tulivat tiedonkulun, opiskelijan tuen saamisen seurannan ja resurssin eli opettajan saaman tuen ja ajan riittämättömyydessä. Useassa haastattelussa esille nousi vahvuutena ammatillisten ohjaajien läsnäolo ja tuki arjessa.

Tuki toteutuu, koska siellä on se ohjaaja. H5

Suunniteltujen tukitoimien kirjaus ja erityisen tuen suunnitelma toteutui haastatteluiden mielestä hyvin. Kehitettävää on opiskelijoille annettavan tuen tarjoamisessa sekä antamisessa, toteutuneiden tukitoimien kirjaamisessa sekä tuensaamisen säännöllisessä seurannassa.

Kotiin ja yhteydenotto, jos on alaikäinen. Niin no, siitä se sitten lähtee siitä erityisen tuen palaverista ja katsotaan mitä sen jälkeen seuraa. Se riittävä seuraaminen, että ne tukitoimet niinku toteutuu ja siirtyy sinne käytäntöön, ettei se nyt sitten vaan pikkuhiljaa niinku ala lässähtää se homma. H1

Seuranta mun mielestä kanssa ontuu aika paljon. Tai että miten se, miten sitä, miten sitä seurataan ja miten se taataan, että se opiskelija saa sen tuen mikä sille on suunniteltu. H5

Mä en oikein tota Wilmaa tunne. Mä en ole ihan varma, että mihin mun pitää kirjata ja kuinka usein. H2

Haastatelluista moni nosti esille tiedonkulun haasteet. Haasteita koettiin tiedonkulun monissa eri vaiheissa. Usea maininta liittyi henkilöstön välisen tiedonkulun kehittämisen tarpeeseen. Tarvittavan tiedon koettiin myös pirstalointuneen ja vaikeasti löydettäväksi. Haastatteluissa esille nousi kokemus siitä, että tarvittavaa tietoa hankittiin ensisijaisesti kollegalta tai moniammatillisesta verkostosta, eikä esimerkiksi Intrasta (henkilöstön käyttöön rajattu verkkosivusisäiseen viestintään/tiedonhakuun) tai Wilmasta (digitaalinen työkalu opiskelijahallinnon organisointiin).

Tietoahan mulla ei periaatteessa ole ollut. Ainakin sitä tietäisi, että jotain on odotettavissa, kun tietäisi esim. digilukiseulan tuloksia. H3

Opiskelijat ei aina kerro itse mulle, että jos heillä on siellä (yhteisissä opinnoissa) niinku joku ongelma. Kyllähän se vaikuttaa, että jos nyt jonkun opiskelijan pitääkin sitten lähteä suorittamaan jotain kesken jäänyttä kurssia. Niin sehän vaikuttaa meidän siihen arkeen niin, että pitää järjestää niin, että yksi opiskelija meneekin vielä tekemään matikkaa, kun muut jo tekisi jotain muuta. H1

No tietysti se jotenkin se tiedonkulku, että se oikeasti niinku toimi. Että, kaikki ketkä sitten sitä tietoa tarvitsee niin se olisi saatavilla jotenkin suht helposti. H5

Hankala niitä (ohjeita) on ollut löytää yleensäkin. H4

Että, jos pitää lähteä kaivamaan tuolta Wilmasta, niin onhan se nyt silleen hankalaa. H3

hei nyt istutaan alas! Ja käydään nää läpi ja kaikki tieto vaihdetaan tästä (opiskelijoista) kun ryhmänohjaaja vaihtuu. Niin kyllä saan tietoa. H2

Että, sinä (erityisopettaja) siinä on mun tietolähde ja sitten tietysti justiinsa kollegoilta lähinnä. H4

Merkittävänä aiheena haastatteluista nousi resurssien puute. Opettajat kokivat, että henkilöstöresurssi ja ajallisen resurssin riittävyys ei vastaa riittävästi opiskelijoiden tarpeita. Ammatillisissa aineissa koettiin haastavana tuen antaminen oppituntien aikana koko ryhmän ollessa paikalla. Opettajat kokivat, että opiskelijoiden saama huomio jakautui epätasaisesti. Merkittävänä tuen mahdollistajana koettiin ammatillisen ohjaajan läsnäolo.

Tukee ei aina pysty sen takia, koska ei ole aikaa. Resurssit sitä ei tue. H4

Että ihan niinku työajallisestikin niin opettajien mahdollisuudet tarttua näihin asioihin on aika pienet. H6

Osa on tosi aikaa vievää ja tästä mä oon välillä ollut niin, että mihin meillä vedetään raja, että kun tuntuu että osa opiskelijoista saa todella paljon aikaa ja kaikille ei riitä samaa aikaa. H2

Ja että opiskelijoiden kohtaamiseen vaan kun tarvittaisiin lisää aikaa. H6

Tai sitten, jos meillä olisi vaikka lisää käsiä siellä, niin sanotusti olisi vaikka ohjaaja välillä pyörähtämässä. Kerkeäisi sitten taas otamaan sen pienen porukan johonkin toiseen tilaan käymään ohjatumminkin asioita läpi. Mutta, kun siihen ei ole mahdollisuutta niin. H4

Ohjaajalla on tosi iso rooli, että tietenkin, että jos on vielä semmoinen ohjaaja, joka niinku ymmärtää niitä opiskelijan haasteita. H1

Haastatteluissa esille nousi opettajien kokema osaamisen puute opiskelijoiden haasteiden ymmärtämisessä sekä erityisopetukseen liittyvä tiedon tarve. Jo opiskellusta erityispedagogisesta koulutuksesta koettiin saatua hyötyä.

Niin ei nää niinku ole mulle tuttuja nää asiat, että mitä joku diagnoosi käytännössä tarkoittaa. H1

Koulutuksesta oli suuri apu ja hyöty tähän. H2

Haastattelun lopuksi pyysin opettajia kertomaan parhaimman/toimivimman arjen (erityisen tuen) ohjauksen keinon.

Yleensä ottaen ehkä paras tuki mitä mun mielestä voi opiskelijalla antaa, niin juttelee sen kanssa ja selvittelee vähän niitä syitä ja yrittää ymmärtää ja on läsnä. Silloin ne uskaltaa enempi avautua-kin niistä vaikeuksistaan. Jotenki, se semmonen läsnäolo ja sitten siihen, että päivän mittaan pysähtyy katsomaan siihen viereen, että tarvitsetko nyt apua jossain asiassa. H1

Varmista, että kaikki ymmärtää ja kaikki aloittaa sen tehtävän. Jos on joku ongelma, jos homma ei etene, pysähdy opiskelijan viereen ja kysy, että mikä tässä on. H2

Yksinkertaistetaan ja sitten toinen, että annetaan paperilla myös se tehtävä. H3

Positiivisella palautteella, just sitä. Aina kun ne sitten tekee jotain hyvin, niin muistaa kehuakin. H4

Olen pyrkinyt rakentamaan kaikki tehtävät niin, että ne on valmiiksi periaatteessa jo selkokielisiä ja selkeitä. H5

Reagoi aika pieniinkin asioihin. Käy tunnilla kysymässä opiskelijalta, että hei, mikäs nyt mättää, jos hän ei tee mitään. Esimerkiksi ei ne osaa suunnitella sitä työtään ja siihen mun mielestä tarvitaan vahvempaa ohjausta. H6

Opettajien kokemuksista toimivimmista erityisen tuen ohjauksen keinoista voi nostaa onnistuneen ohjauksen kannalta tärkeitä sanoja: juttele, yritä ymmärtää, läsnäolo, kysy, yksinkertaista, positiivinen palaute, selkokieli, selkeys, reagoi ja vahvempi ohjaus.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

5.1 Keskeisimmät tutkimustulokset

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Sasky, Mskk:n erityisen tuen prosessin vahvuuksia ja haasteita opettajan kokemana. Tutkimukseen haastattelin kuutta opettajaa, jotka työskentelevät erilaisissa opettajan rooleissa, vastuu-, ammatillisena tai yhteisten aineiden aineenopettajana. Haastatteluissa tuli

esille tärkeitä huomioita erityisen tuen opiskelijan ohjaus- ja tukiprosessin kehittämisen kannalta. Tässä tutkimuksessa suurimmat syyt opettajien kokemuksiin haasteisiin (erityisen tuen) opiskelijan ohjaus- ja opetustyössään olivat riittämättömän resurssi, tiedonkulun haasteet, epäselvä tai riittämättömän ohjeistus tai perehdytys.

Haastatteluissa tuli esille useita opettajan näkökulmasta erityisen tuen opiskelijan tunnistamista ja tukemista haastavia tekijöitä. Selkeä kehitystarve on opettajien perehdytyksessä. Intra (henkilöstön käyttöön rajattu verkkosivu sisäiseen viestintään ja tiedonhakuun) koettiin haastavana löytää tietoa, samoin Wilma kirjaamisissa koettiin haasteita ja epäselvyyttä. Opiskelijan ennakkotietojen (niveltäminen, harkinnanvarainen haastattelu) siirtymisestä vastuuopettajalle ja aineenopettajalle ei tiedetty olevan sovittua toimintamallia.

Opintojen aloitusvaiheessa ja opintojen aikana vastuuopettajan yhdessä opiskelijan ja tarvittaessa alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltajan kanssa tehtävä henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma oli opettajien mielestä työvälineenä selkeä. Haastatteluissa yksikään opettajista ei maininnut HOKSia ohjauksen työvälineenä.

Sasky, Mskk:n erityisen tuen opiskelijan ohjausprosessin vahvuuksina koettiin mahdollisuutta kysyä neuvoa erityisopettajalta, kollegalta tai opinto-ohjaajalta. Ammatillisen ohjaajan läsnäolo koettiin antavan opettajalle pedagogisia mahdollisuuksia esimerkiksi opetustilanteiden eriyttämiseen sekä tarjoavan lisätuen ja ohjauksen opiskelijalle.

5.2 Pohdinta

Karvin Erityinen tuki voimavaraksi arvioinnissa selvitettiin, miten erityinen tuki on ammatillisessa koulutuksessa järjestetty. Tietoa saatiin miten erityisen tuen järjestelyt toimivat ja kuinka opiskelijoiden tuen tarpeita tunnistetaan. Selvityksessä arvioitiin myös, miten erityinen tuki suunnitellaan ja millaisia tuen ja ohjauksen muotoja oppilaitoksilla on käytössään. Erityisen tuen saatavuus ja saavutettavuus sekä osaamisen arvioinnin mukauttaminen ja ammattitaitovaatimuksien tai osaamistavoitteiden poikkeamisen käytänteet olivat myös osa

selvitystä. Arviointi oli osa laajempaa ammatillisen koulutuksen yksilöllisten opintopolkujen arviointikokonaisuutta. (Goman & Hievanen 2021.)

Karvin arviointi vahvisti näkemystäni Sasky, Mskk:n erityisen tuen prosessin kehittämisen tarpeesta – havaitsemiani arjen haasteita koettiin Suomessa ammatillisella toisella asteella muissakin ammatillisissa oppilaitoksissa. Halusin lähteä tekemään tutkimusta opiskelijaa ohjaavien ja opettavien opettajien silmin, ja sitä kautta selvittää kehittämistarpeita sekä mahdollisuuksia erityisen tuen prosessin kehittämiseksi. Tavoitteenani on saada tutkimuksesta tietoa, kuinka erityisen tuen prosessia kehitetään niin, että mahdollisimman moni opiskelija saa opintoihinsa tarvitsemansa tuen.

Karvin selvityksessä esille nousi opettajille suunnatun suunnitelmallisen erityispedagogisen koulutuksen tarve (Goman & Hievanen 2021, 33). Yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta, opettajat joko kutsuessani haastatteluun tai haastattelun aluksi kertoivat kokevansa, etteivät tiedä haastateltavasta aiheesta (erityisen tuen prosessi) mitään. Haastattelujen perusteella voi päätellä, että kokemus siitä, että erityisen tuen prosessi on tuntematon, koostuu monesta osatekijästä. Opettajat toivat haastatteluissa esille perehdytyksen kehitystarvetta, ohjeistuksen riittämättömyyttä, lisätiedon ja esihenkilön tuen tarvetta sekä epävarmuutta erityisen tuen asioista. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että erityisen tuen opiskelijan prosessissa opettajat kokevat monenlaisen koulutuksen ja tuen tarvetta.

Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma eli HOKS on suunniteltu ammatilliselle toiselle asteelle käytännön työvälineeksi opiskelijalle, opettajille ja ohjaajille oppilaitoksessa sekä työpaikoille. Opiskelijan suunniteltu yksilöllinen opiskelupolku nähdään HOKSista ja HOKS onkin yksi keskeisimmistä ohjauksen keinoista ammatillisella toisella asteella. Koulutuksen alussa ensimmäisen kerran laadittavan HOKSin tavoitteena on helpottaa eri osapuolten toimintaa koulutuksen järjestämisessä. Henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa päivitetään opintojen aikana säännöllisesti sekä aina kun opiskelijan opintoihin liittyvät suunnitelmat muuttuvat. (OPH 2025b.) Tässä tutkimuksessa HOKS ohjauksen tai erityisen tuen opiskelijan ohjauksen välineenä ei kuitenkaan tullut esille yhdessäkään haastattelussa.

Ammatillisen koulutuksen arjessa on todellinen huoli erityisen tuen riittäväydestä toisella asteella, etenkin niille opiskelijoille, joilla on paljon erityisen tuen tarpeita. Oppivelvollisuuden mukana perusasteelta on siirtynyt ammatilliseen koulutukseen yhä enemmän isoja ja monimuotoisia haasteita omaavia opiskelijoita, kun vaativan erityisen tuen koulupaikkoja ei riitä tai nivelvaiheohjaus ei toimi suunnitellusti. Kun resurssit ovat pienet erityinen tuki jää helposti reaktiiviseksi eikä ennakoivaksi, kuten lähtökohtaisesti (erityisen) tuen tulisi olla. Kuinka pystymme vastaamaan siihen, että jokainen saa tarvitsemaansa tukea opinnoissaan.

(Erityisen) tuen toteutumiseen tarvitaan opettajien aito kiinnostus sekä toimivaa ja sujuvaa yhteistyötä niin huoltajiin, kouluyhteisössä kuin moniammatillisestikin. Kuuntelu ja arvostus on keskeinen edellytys opiskelijan yksilöllisen tuen suunnittelulle, toteutukselle ja opintomenestykselle. Toisaalta on myös tärkeää huomioida se, että opiskelijaa ohjaavat ovat kiinnostuneita myös siitä mitkä ovat opiskelijan vahvuudet ja potentiaali – ei pelkästään (erityisen) tuen tarve. Kuten haastatellut opettajat toimivimmissa arjen ohjaustavoistaan kertoivat, niin onnistuneen ohjauksen olennaisia sanoja ovat juttele, yritä ymmärtää, läsnäolo, kysy, yksinkertaista, positiivinen palaute, selkokieli, selkeys, reagoi ja vahvempi ohjaus.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä on ollut käynnissä lakimuutokset, joiden seurauksena koko Suomen maassa oppimisen ja koulunkäynnin tukijärjestelmä uudistuu esi- ja perusopetuksessa sekä lukio- että ammatillisessa koulutuksessa. Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitteena on selkeyttää oppimisen tukea ja yhtenäistää oppimisen tuen jatkumo esiopetuksesta toiselle asteelle. Lisäksi pyritään yhtenäistämään oppimisen tuen käsitteitä ja toimintatapoja. Keskeisenä lähtökohtana oppimisen tuen uudistuksessa on saada siirrettyä tuen painopiste varhaiseen ja oikea-aikaiseen tukemiseen. Ammatillisen koulutuksen oppimisen tuen muutokset astuvat voimaan 1.8.2026. (Valtioneuvosto 2023.)

5.3 Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa Sasky, Mskk:n erityisen tuen prosessin kehityskohteina nähtiin, että opettajat tarvitsevat selkeämpää ohjeistusta, toimintamalleja, perehdytystä sekä lisää tietoa ja suunnitelmallista koulutusta erityispedagogiikan eri keinoista ja mahdollisuuksista. Osa kehittämistarpeista kohdistuu koulutuksen järjestäjän linjauksiin ja ohjeistuksiin, osa oman organisaation toimintamalleihin ja ohjeistuksiin ja etenkin yhteistyömalleihin. Koulutuksen järjestäjän on hyvä tarkentaa erityisen tuen ohjeistuksia ja toimintamalleja ja säännöllisesti perehdyttää opettajia opiskelijoiden erityisen tuen tuki- ja ohjausprosesista. Opettajat tarvitsevat riittävän resurssin, jotta opiskelijan oikeus saada ohjausta ja tukea mahdollistaa opiskelijan opintojen etenemisen, riittävän ammattitaidon saavuttamisen sekä valmistumisen. Organisaation ohjeistuksen ja roolien selkeyttämisen sekä työnjaon ja vastuiden kautta erityisen tuen opiskelijaa ohjaavien opettajien työ selkeytyy.

Sasky Mskk:n erityisen tuen prosessin merkittävänä vahvuutena haastatellut opettajat nostivat ammatillisen ohjaajan läsnäolon, opiskelijoiden tuen saamisen mahdollistajana. Sasky, Mskk:n erityisen tuen prosessin keskeisimmät tutkimustulokset mukailevat Karvin 2020–2021 tekemän Erityinen tuki voimavaraksi arviointia ammatillisen koulutuksen erityisestä tuesta.

5.4 Luotettavuuden arviointi

Tutkimukseni kohteena oli Sasky, Mskk:n opettajia. Tässä tutkimuksessa haastateltavia kuutta opettajaa yhdistävä tekijä oli kokemus toimimisesta erityisen tuen opiskelijan ohjaus- ja tukiprosessissa samassa työyhteisössä. Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia millaisia haasteita ja vahvuuksia Sasky, Mskk:n erityisen tuen ohjaus- ja tukiprosessissa on opiskelijaa ohjaavan opettajan kokemana.

Valitsin laadullisen tutkimuksen tutkimukseksi, sillä se sopii ihmisten kokemusten tutkimiseen. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 23) mainitsevat laadullisen tutkimuksen suomenkielisissä raporteissa käytettävien synonyymeinä termejä ”laadullinen”, ”ymmärtävä” ja ”ihmistutkimus”. Yksilöhaastattelussa oli mahdollista saada esille opettajien omia kokemuksia erityisen tuen prosessin toimi-

vuudesta ja tähän joustava ja puolistrukturoitu haastattelu antoi hyvät mahdollisuudet. Kuten Vilkka (2025, 151) toteaa, että teemahaastatteluun todetaan tietyt teemat tutkimusongelmasta, joiden järjestystä ja kysymyksiä voi muotoilla niin, että haastattelu etenee haastateltavan kannalta mahdollisimman luontevasti. Haastateltavien anonymiteetin suojaamiseksi poistin litterointivaiheessa kaikki tunnisteet, joista haastateltava olisi tunnistettavissa. Tallennetut ja litteroidut haastattelut tuhotaan, kun opinnäytetyö on valmis.

Teoriaohjaava aineistonanalyysi osoittautui tutkimuksessani toimivaksi ratkaisuksi. Haastatteluista litteroitu materiaali toimi tutkimusaineistona. Tutkimustulokset muodostuivat aineiston luokittelulla esitettyyn viitekehykseen. Näin muodostui sisällönanalyysin runko ja pystyin poimimaan olennaiset asiat tähän. Jatkoisin analyysia pelkistämällä ja jakamalla aineiston alaluokkiin. Yläluokaksi muodostui näiden avulla yhteinen tekijä – ohjauksen tuki. Tutkimuksen raportissa olen kirjannut näin esiin tulleita asioita.

Luotettavuuden tarkastelu kvalitatiivisessa tutkimuksessa nostaa esille tiedon totuuden ja luonteen (Tuomi & Sarajärvi 2018). Laadullisessa tutkimuksessa ei voi täysin erottaa toisistaan tutkimuksen luotettavuutta ja toteuttamista, sillä tutkija arvioi ja tekee jatkuvasti valintoja tutkimuksen aikana (Vilka 2021, 226). Vilka (2021, 227) korostaa, että laadullisessa tutkimuksessa loppujen lopuksi tärkeä luotettavuuden kriteeri on tutkimuksen läpinäkyvyys sekä tutkija itse ja hänen rehellisyytensä. Tässä tutkimuksessa olen pohtinut ja pyrkinyt tunnistamaan tutkimukseen vaikuttavia taustatekijöitä ja niiden vaikuttamista tutkimuksen luotettavuuteen. Työskentelen tällä hetkellä Sasky, Mskk:lla erityisopettajana, joten suhteellani on ollut vaikutus tutkimuksen aihevalintaan sekä työnkuvaani kuuluu yhteistyö erityisen tuen asioissa haastattelemini opettajien kanssa. Tutkimuksen kannalta on hyvä tiedostaa roolini vaikutus tutkimuksessa. Tätä näkökulmaa olen pohtinut erityisesti sisäpiirihaastatteluiden suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä tutkimustulosten analysoinnissa. Olen pyrkinyt tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta huomioimaan omien arvojen ja asenteiden tunnistamisen ja tunnustamisen kautta niiden mahdollisen vaikutuksen tutkimukseen ja sen tuloksiin. Vilka (2021, 229) toteaaakin, että tutkimus ei voi olla täysin objektiivista.

Tässä tutkimuksessa selvitettiin Sasky, Mskk:n erityisen tuen opiskelijan tuki- ja ohjausprosessin haasteita ja vahvuuksia. Haastatteluista esille tulivat erityisesti opettajien kokemat prosessin haasteet. Haasteiden vahvempaan esille nousuun voi vaikuttaa esimerkiksi opettajien vahva kokemus opiskelijan ohjaukseen riittämättömistä resursseista, mikä vaikeuttaa tavoitteiden saavuttamista. Resurssien riittämättömyys vaikuttaa opetuksen yksilölliseen suunnitteluun, käytännön toteutukseen ja sitä kautta haastaa etenkin erityisen tuen opiskelijan tarvitsemaa tuen ja ohjauksen antamista. Tutkijana jäin miettimään haastattelukysymysten asettelua kriittisesti, oliko kysymysten asettelulla vaikutusta haastattelun tuloksiin.

5.5 Jatkotutkimusehdotukset

Nuoriin ja ammatilliselle toiselle asteelle tehtyä erityispedagogiikan alan tutkimusta on verrattain vähän. Selkivuori (2015) tutkimuksessaan toteaa, että oppimisen erityisen tuen käsitteistössä ja sen käytön perusteissa ammatillisessa aikuiskoulutuksessa näyttää olevan vielä paljon epäselvyyttä. Selkivuoren toteamat haasteet ammatillisessa aikuiskoulutuksessa olivat myös nähtävillä Karvin Erityinen tuki voimavaraksi selvityksessä vuosilta 2020–2021. Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa luvataan yhtenäistää ja selkeyttää toisen asteen oppimisen tukea ja yhtenäistää oppimisen tuen jatkumo esiopetuksesta toiselle asteelle. Oppimisen tuen muutoksen keskeisenä lähtökohtana ja tavoitteena on siirtää tuen painopistettä varhaiseen ja oikea-aikaiseen tukemiseen. Ammatillisen koulutuksen oppimisen tukea koskeva lakimuutos astuu voimaan 1.8.2026. Oppimisen tuen muutoksen valmisteluissa on huomioitu Karvin tekemän selvityksen ”Erityinen tuki voimavaraksi” tuloksia. Tätä olisi mielenkiintoista tutkia – kuinka muutos toiselle asteelle vaikuttaa ja saavutaanko sillä haluttua tuen painopisteen muutosta opiskelijan opintojen ohjauksen ja tuen turvaamiseksi.

Tämän tutkimuksen haastatteluissa nousi esille opettajien kokema resurssien vähyys. Keväällä 2024 hallitus teki merkittäviä rahoitusleikkauksia ammatilliselle toiselle asteelle. Leikkaukset kohdennetaan jo toisen ammatillisen tutkinnon tai korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden koulutukseen. Vähennyksiä ei kohdenneta oppivelvollisten tai vailla ammatillista perustutkintoa olevien kou-

lutukseen. (Lempinen 2024.) Leikkaukset vaikuttavat väistämättä koko ammatillisen koulutuksen kenttään ja leikkauksilla saattaa olla vaikutuksia myös lähiopetuksen määrään ja tätä kautta opiskelijan saamaan ohjaukseen ja tukeen. Tämä tulee olemaan jatkossa mielenkiintoinen tutkimuskohde.

LÄHTEET

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodin valinta ja aineistonkeruu: vinkkejä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 27–44.

Eskola, S. & Raudasoja, N. 2018. Ammatillisen koulutuksen toimintaympäristö erityisen tuen näkökulmasta. Teoksessa Hirvonen M. (toim.) Hei me HOKSataan! Ammatillisen opettajakorkeakoulujen puheenvuoro erityisen tuen tilasta ja kehittämisestä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 252, E-kirja. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-501-2>, 8–16 [viitattu 24.04.2025].

Goman, J. & Hievanen, R. 2021. Erityinen tuki voimavaraksi. Arviointi ammatillisen koulutuksen erityisestä tuesta. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 6:2021. E-kirja. Saatavissa: https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_T0621.pdf [viitattu 21.4.2025].

Goman, J., Hievanen, R., Kiesi, J. Huhtanen, M., Vuojus, T., Eskola, S., Karvonen, S. Kullas-Norrgård, K., Lahtinen, T. Majanen, A. & Ristolainen, J. 2021. Erityinen tuki voimavaraksi. Arviointi ammatillisen koulutuksen erityisestä tuesta. Julkaisut 17:2021. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. E-kirja. Saatavissa: https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_1721.pdf [viitattu 10.09.2023].

Happo, I. 2024. Pedagogisesti saavutettavaa opiskelua kaikille. Teoksessa Savikuja, T., Talonen, T., Happo, I. & Virtanen, P. (toim.). Erityisen tukevia menetelmiä. Tietoa ja konkretiaa ammatilliseen koulutukseen. Jyväskylä: Sanlahti, 84–95.

Hornborg, S. 2022. Harkintaan perustuva valinta yhteishaussa. Opinto-ohjauksen aamukahvi 9.12.2022. Opetushallitus. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Harkintaan%20perustuva%20valinta%20yhteishaussa.pdf> [viitattu 6.4.2025].

JAMK. 2023. Erityisen tuen perusteet ammatillisessa koulutuksessa II. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://oppimateriaalit.jamk.fi/erkkaperusteetii/1-erityiset-tuen-tarpeet-ja-opiskelijan-ohjaus/> [viitattu 6.9.2023].

Juvonen, T. 2017. Sisäpiirihaastattelu. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvoori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 398–412.

Kananen, J. 2008. Kvali - Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 93. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kivirauma, J. 2009. Erityisopetuksen historialliset kehityslinjat. Teoksessa Moberg, S., Hautamäki, J., Kivirauma, J., Lahtinen, U., Savolainen, H. & Vehmas, S. Erityispedagogiikan perusteet. Helsinki: WSOY, 25–46.

Kukkonen, H. & Raudasoja, A. 2018. Osaamisperusteisuuden lähteille, osaamisperusteinen ammatillinen koulutus. Teoksessa: Kukkonen, H. & Raudasoja, A. (toim.) Osaaminen esiin: Ammatillisen koulutuksen reformi ja osaamisperusteisuus. Sarja A. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu, 8–14. E-kirja. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7266-05-2> [viitattu 11.4.2025].

Käyhkö, J. 2018. Erityisen tuen toimintaprosessien nykytila ja kehittäminen suomalaisessa oppisopimuskoulutuksessa. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Väitöskirja. Acta Universitatis Lappeenrantaensis 810. E-kirja. Saatavissa: <http://www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-335-264-3> [viitattu 11.4.2025].

Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531

Lempinen, P. 2024. Ammatillinen koulutus on uuden edessä. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Artikkelit. Päivitetty 24.8.2024. Saatavissa: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/ammattillinen-koulutus-on-uuden-edessa> [viitattu 11.4.2025].

Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. Helsinki: International Methelp.

Männistö, E. 2021. Kaksikymmentä vuotta ammatillista erityisopetusta – konkarin ajatuksia. Blogi. Päivitetty 28.5.2021. Saatavissa: <https://www.spesia.fi/kaksikymmenta-vuotta-ammattillista-erityisopetusta-konkarin-ajatuksia/> [viitattu 11.4.2025].

OKM. s.a. Ammatillinen koulutus, opiskelu ja tutkinnot. Opetus- ja kulttuuriministeriö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://okm.fi/ammattikoulutus-opiskelu-ja-tutkinnot> [viitattu 9.2.2025].

OKM. 2017. Ammatillinen koulutus uudistuu. OKM seuraa ja tukee reformin tavoitteiden toteutumista. WWW-dokumentti. Päivitetty 10.8.2017. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://okm.fi/-/ammattillinen-koulutus-uudistuu> [viitattu 23.4.2025].

OKM. 2023. Vammaiset ja erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat ja oppivelvollisuuden laajentuminen. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Raportti tukipalveluista toisen asteen koulutuksessa. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-749-9> [viitattu 23.4.2025].

Onnismaa, J. 2011. Ohjaus – ja neuvontatyö: aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Onnismaa, J, Pasanen, H. & Spangar, T. 2000. Alkusanat. Teoksessa Onnismaa, J, Pasanen, H. & Spangar, T. (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Jyväskylä: PS-kustannus, 5–11.

OPH. 2014. Hyvän ohjauksen kriteerit. Hyvän ohjauksen kriteerit perusopetukseen, lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen. Opetushallitus. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/hyvan_ohjauksen_kriteerit_0.pdf [viitattu 7.3.2025].

OPH. 2018. Erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa. Opetushallitus. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://eperusteet.opinto-polku.fi/#/fi/opas/4426603/tekstikappale/4512362> [viitattu 10.9.2023].

OPH. 2025a. Ammatillinen koulutus Suomessa. Opetushallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/amatillinen-koulutus-suomessa> [viitattu 6.4.2025].

OPH. 2025b. Henkilökohtaistaminen. Opetushallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/henkilokohtaistaminen> [viitattu 23.4.2025].

OPH. 2025c. Oppivelvollisuus; Ohjeita lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen. Opetushallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/ohjeita-lukiokoulutukseen-ja-amatilliseen-koulutukseen> [viitattu 23.4.2025].

OPH. 2025d. Opiskelijan hyvinvointi ja tuki ammatillisessa koulutuksessa. Opetushallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskelijan-hyvinvointi-ja-tuki-amatillisisessa-koulutuksessa> [viitattu 23.4.2025].

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 30.12.2020/1225.

Oppivelvollisuuslaki 30.12.2020/1214.

PAEK, 2019. Pirkanmaan ammatillisen erityisopetuksen käsikirja – perusopetuksesta jatko-opintoihin. Pirkanmaan ammatillisen erityisopetuksen koordinaatiokeskus. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://ammattipolku.fi/wp-content/uploads/2019/11/Perusopetuksesta-toiselle-asteelle-1.pdf> [viitattu 12.04.2025].

Roiha, A. & Polso, J. 2020. Eriyttämiseen tarvitaan laajempaa näkökulmaa. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti -NMI Bulletin* 4. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021042825817> [viitattu 12.04.2025].

Räty, K., & Selkivuori, L. 2017. Erityisen tuen tarve ja toteutus ammatillisessa aikuiskoulutuksessa. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 19(2), 36–43. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://journal.fi/akakk/article/view/84787/43857> [viitattu 13.04.2025].

Saloviita, T. 2012. Inklusio eli ”osallistava kasvatus” lähteitä sekä 13 perustetta inklusiota vastaan. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://users.jyu.fi/~saloviit/tutkimus/inclusion.html#INKLUUSIO_JA_SALAMANCAN_JULISTUS_%281994%29_ [viitattu 16.04.2025].

Sandberg, E. 2021. Pedagoginen tuki perusopetuksessa ja toisella asteella. Jyväskylä, PS- kustannus.

Sasky, 2025. Opiskelijan ohjaus ja tuki. Sasky koulutuskuntayhtymä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://sasky.fi/opiskelijalle/opinnot-saskyssa/opiskelijan-ohjaus-ja-tuki/> [viitattu 11.04.2025].

Sasky, Mskk. 2025. Sasky Mäntän seudun koulutuskeskus. Sasky koulutus-kuntayhtymä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://sasky.fi/oppilaitokset/mantan-seudun-koulutuskeskus/> [viitattu 10.04.2025].

Savikuja, T., Happo, I., Talonen, T. & Virtanen P. 2024. Osa 3 Hyväksi havaittuja käytänteitä. Yksilölliset tavat oppia ja osoittaa osaamista. Teoksessa Savikuja, T., Happo, I., Talonen, T. & Virtanen P. (toim.) Erityisen tukevia menetelmiä. Tietoa ja konkretiaa ammatilliseen koulutukseen. Jyväskylä: Santalahti, 148–176.

Selkivuori, L. 2015. ”Ei näihin vaikeuksiin työelämässä törmää”. Oppimisen tuki ja erityiselle tuelle annetut merkitykset ammatillisessa aikuiskoulutuksessa opiskelijan näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 522. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6140-4> [viitattu 11.04.2025].

Tieteen termipankki: samanaikaisopetus. 2025. WWW-dokumentti. Päivitetty 25.2.2015. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kasvatustieteet:samanaikaisopetus> [viitattu 16.04.2025].

Tieteen termipankki: pienryhmäopetus. 2025. WWW-dokumentti. Päivitetty 25.2.2015. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kasvatustieteet:pienryhm%C3%A4opetus> [viitattu 16.04.2025].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 5.10.2017/673.

Valtioneuvoston asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 14.12.1998/986.

Valtioneuvosto. 2023. Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. E-kirja. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8> [viitattu 13.4.2025].

Vehviläinen, S. 2001. Ohjaus vuorovaikutuksena. Helsinki: Gaudeamus.

Vehviläinen, S. 2014. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta. Helsinki: Gaudeamus.

Vilkka, H. 2025. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: Santalahti.

Vipunen, s.a. Opetushallinnon tilastopalvelu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://vipunen.fi/fi-fi> [viitattu 10.11.2024].

Vipunen. 2024a. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden nettomäärä-koko tutkiminto. Saatavissa: https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammatillinen%20koulutus%20-%20opiskelijat%20ja%20tutkinnot%20-%20live%20-%20netto-opiskelijam%C3%A4%C3%A4r%C3%A4.xlsb [viitattu 10.11.2024].

Vipunen, 2024b. Ammatillisen koulutuksen erityisen tuen status netto-opiskelijamäärä Saatavissa: https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammatillinen%20koulutus%20-%20opiskelijat%20ja%20tutkinnot%20-%20live%20-%20netto-opiskelijam%C3%A4r%C3%A4r%C3%A4.xlsb
[viitattu 10.11.2025]

HAASTATTELURUNKO

Haastateltavan taustatiedot

Ammatillinen kokemus omalta alalta?

Työkokemusvuodet ammatillisena opettajana?

Opettajan pedagoginen pätevyys?

Ammatillisen erityisopettajan koulutus?

Kuinka pitkä työsuhde Sasky, Mskk:ssa?

Työhön perehdytys?

TIEDONKULKU

- kuinka hyvin tiedonkulku toimii tässä prosessissa?
- Onko kommunikaatiossa ollut katkoksia? Jos on, miten ne ovat vaikuttaneet?
- Miten yhteistyö toimii eri prosessin vaiheissa? (opinto-ohjaaja, koulutuspäällikkö, opettaja, ohjaaja, erityisopettaja)

PROSESSIN NYKYTILA VAHVUUDET JA HAASTEET

- kuvaile nykytilaa
- prosessin suurimmat haasteet, joita olet kokenut?
- onko jokin tietty vaihe, missä koet haasteita enemmän?
- mikä tekee prosessin kyseisestä vaiheesta haasteellisen?
- esimerkki tilanteesta, jossa prosessi ei toiminut odotetusti?
- mitä syitä näet haasteiden taustalla? (resurssi, tiedonkulku vai joku muut?)
- millaisia vaikutuksia haasteilla on ollut opetukseen ja/tai opiskelijan opintojen etenemiseen?
- mikä meillä toimii – mikä on sinun opetuksessa erityisen tuen vahvuus?

ROOLITUS

- (vastuu/aineen/ammatin) opettajan rooli ja vastuu erityisen tuen opiskelijan tunnistamisessa, tuki- ja ohjausprosessissa?
- ohjaushenkilöstön (opinto-ohjaaja, erityisopettaja, ammatillinen ohjaaja, koulutuspäällikkö) rooli ja vastuu?

TUKIMUODOT

- millaista tukea tarjotaan ja miten tuki tarjotaan? Toteutuuko?
- Miten tuen toteutumista seurataan? Kuka seuraa?
- Entä, jos opiskelija ei tarvitse enää erityistä tukea?

LISÄTIETO

- mistä löydät lisätietoa erityisestä tuesta?
- mikä erityisen tuen prosessissa mietityttää?

KEHITYSEHDOTUKSET

- onko joku tukitoimi, jonka olet huomannut toimivana?
- jos voisit muuttaa yhden asian tässä prosessissa, mikä se olisi ja miksi?
- missä olisi eniten parannettavaa?
- kuinka hyvin nykyiset työvälineet (wilma, intra, joku muu?) ja resurssit tukevat prosessin toteutumista?
- onko jotain mitä pitäisi muuttaa tai päivittää?
- Oletko nähnyt hyviä käytänteitä muissa prosesseissa, joita voitaisiin soveltaa tässä?
- Mihin toivoisit muutosta?

Haastatteluiden tukena käytetty pelkistetty kaavio erityisen tuen opiskelijan tunnistus- ja ohjaus prosessista

